

LICHAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

jaargang 97 - nr. 14 - 4 DEC. 2009

Topic:
Maatschappelijke stage

**Certificering
sportactieve scholen**

L02 interviews

Lessen op krukken

Wij blijven bij de les

Luisteren naar u. We willen immers blijven leren.
Altijd alert op verbeteringen en vernieuwingen. Dit
vormt de basis voor uitdagende inrichtingsconcepten
en multifunctionele toestellen.

INHOUD

Praktijk ▶

20 ▶ Basislessen 2009 (2) / *Wim van Gelder, Bastiaan Goedhart en Hans Stroes*

24 ▶ Rots en Water, praktijk (3) / *Marcel van Marsbergen*

26 ▶ IRun 2BFit (1) / *Jeroen Kroeze*

28 ▶ Een maatschappelijke stage BSM in Gambia! / *Jaap Scholing en Oscar Linde*

Rubrieken ▶

05 | Eerste pagina

17 | De IRP-praktijk

31 | Boeken

31 | Afdelingen/Agenda

32 | Collega's overzee / *Bert Meinema*

42 | Schoolsport, Certificering sportactieve scholen

44 | Column, *Mery Graal*

44 | Webredactie

45 | Scholing

46 | Laatste pagina

Topic ▶

Maatschappelijke stage

De Maatschappelijke stage gaat worden ingevoerd in het voortgezet onderwijs. Vanaf 2011 moet het normaal zijn dat leerlingen op enig moment buiten de school zich gaan inzetten op vrijwillige basis op wat voor wijze dan ook. In dit topic krijg je inzicht in hoe dat op je school op te zetten, geven we voorbeelden vanuit LO2 en BSM en hoe leerlingen de stage in de sport kunnen lopen. Vanuit IRP worden eventuele haken en ogen behandeld en is een voorbeeldcontract opgenomen.

06 ▶ LO2 in het vmbo en de maatschappelijke stage / *Dennis Witsiers*

10 ▶ Maatschappelijke stage in de sport / *Hans Dijkhoff*

14 ▶ Voorbeelden maatschappelijke stage in brochure / *Dolf Hautvast en Louis Altelaar*

17 ▶ De IRP-praktijk, Maatschappelijke stage / *Sandra Roelofsen*

28 ▶ Een maatschappelijke stage BSM in Gambia! / *Jaap Scholing en Oscar Linde*

En verder ▶

13 ▶ *Lichamelijke Opvoeding* voortaan elf nummers / *Hans Dijkhoff*

▶ KVLO: Meer aandacht nodig voor bewegen bij tegengaan overgewicht / *persbericht*

16 ▶ Rectificatie

36 ▶ Eerste studiedag LO2 vmbo een succes! / *Hans Dijkhoff*

39 ▶ Vijf jaar LO2 vmbo / *Chris Mooij*

KVLO

webkring

Foto omslag: Hans Dijkhoff

Praktijkcover: Hans Dijkhoff

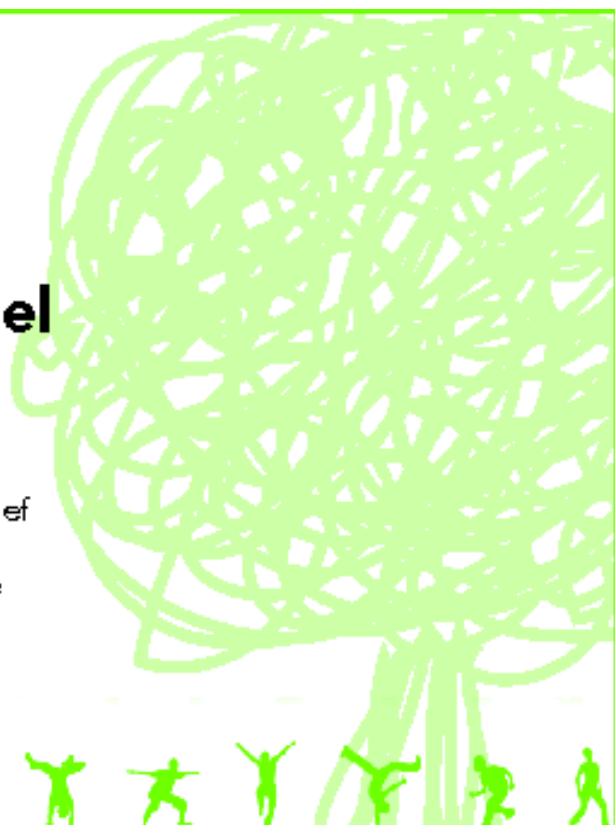
Schommelschijf = zitstand

Breid uw klimtuwininstallatie nu uit met de zitstanden en/of schommelplanken van Schelde Sports. In korte tijd kunt u veel meer en uitdagende beweegsituaties aanbieden. Laat de kinderen het plezier en succes ervaren van de extra klim-, zwaa- en combinatiemogelijkheden. Snel en veilig aan te brengen en weer te verwijderen.

Vraag vrijblijvend onze catalogus aan
Bel 0115-515100 of mail info@scheldesports.nl
www.scheldesports.nl

Veel verzekeringsvoordeel voor KVLO leden!

Speciaal voor KVLO leden is er veel voordeel te halen op alle verzekeringspremies. Zo is er een exclusief KVLO-verzekeringspakket samengesteld voor alle schadeverzekeringen en er is ook een zeer voordelige ziektekostenverzekering. Minimaal 20% korting op de bruto schadeverzekeringspremie en nog 12% pakketkorting mogelijk!

Kijk snel op www.kvloverzekerings.nl voor alle informatie
of bel 023 - 751 00 00

KVLO verzekeringen is een samenwerking tussen Elswout AssurantieGroep en de KVLO

KVLO tekent Convenant Gezond Gewicht

EEERSTE PAGINA
DOOR GERT VAN DRIEL

Op 23 november is in het ADO-stadion in Den Haag de Nationale Balans Top 2009 gehouden. Een bijzondere gebeurtenis in de strijd tegen het overgewicht in Nederland. Het is vijf jaar geleden dat het Convenant Overgewicht werd ondertekend. Initiatief voor dat eerste convenant lag bij het ministerie van VWS. Partners in dat eerste convenant waren o.a: horecaondernemers, de levensmiddelenbranche, zorgverzekeraars, werkgeversorganisaties en NOC*NSF. In de afgelopen jaren is het aantal partners dat het eerste convenant heeft ondertekend gegroeid tot twintig.

Voorzitter van het convenant werd Paul Rosenmöller. Leidraad voor het convenant was om met de genoemde partijen te streven naar het bewaren of herstellen van de balans tussen eten en bewegen.

Op de Nationale Balans Top werd teruggekeken op de resultaten van het convenant. Met als belangrijkste conclusie: 'Ondanks alle inspanningen in de afgelopen vijf jaar is de stijgende tendens in het aantal Nederlanders met overgewicht nog niet omgebogen'.

Wel is er sprake van een grotere onderkenning van het probleem en ontwikkelen zich meer succesvolle interventies. Met als voorbeeld de EPODE-benadering. Een integrale aanpak van voeding en bewegen die op lokaal niveau (stad of dorp) wordt georganiseerd en die in Frankrijk zeer succesvol is gebleken.

Het is net als met de milieuproblemen: we weten wat slecht is en wat goed, maar het is o zo moeilijk om het goede gedrag te vertonen. Overigens doet Nederland het ten opzichte van omringende landen en zeker in vergelijking met Amerika niet slecht.

Nieuw convenant

Het kabinet heeft op 9 maart jl. de Nota Overgewicht aangeboden aan de Tweede Kamer. 'Met de Nota Overgewicht pretendeert de rijksoverheid niet om definitief af te rekenen met het overgewichtprobleem, maar wel om de volgende stap te zetten. De nota vormt een oproep aan maatschappelijke actoren en lokale overheden te laten zien hoe zij een bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van overgewicht. Er worden diverse maatregelen beschreven om partijen daarbij te faciliteren.' Eén van de maatregelen die voortkomt uit de nota is een vervolg van het Convenant Overgewicht. Nu onder de naam: Convenant Gezond Gewicht. De KVLO heeft dit vervolgconvenant ondertekend.

De algemene doelstellingen van dit nieuwe convenant luiden:

- 1 het maatschappelijk probleem van overgewicht en obesitas en de maatregelen voor het terugdringen ervan zijn maatschappelijk geagendeerd
- 2 de bewustwording van en kennis over de gezondheidsrisico's van overgewicht is vergroot en er bestaan maatregelen voor een effectieve aanpak

3 er is een breuk in de trend van de ontwikkeling van overgewicht en obesitas onder kinderen en volwassenen in Nederland bewerkstelligd.

In de komende maanden zal de KVLO aan moeten geven op welke wijze zij een bijdrage denkt te kunnen leveren, al dan niet met de andere partners van het convenant, aan het realiseren van deze doelstelling. Dit zal moeten gebeuren in de samenwerking binnen het deelconvenant school. In het kader van dit deelconvenant wordt met betrekking tot bewegen gepleit voor het dagelijks aanbieden van één uur bewegen voor, tijdens of na schooltijd, voor het aanstellen van vakleerkrachten in het basisonderwijs en voor het ontwikkelen van een kwaliteitsstandaard voor een gezonde leefstijl op het gebied van voeding en bewegen.

Leraren bewegingsonderwijs zien met elkaar alle leerlingen in Nederland en het zou voor de hand liggen om hen een belangrijke rol toe te dichten bij de bestrijding van dit nog steeds toenemende maatschappelijke probleem.

COLOFON

LICHAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofddirecteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) **Redactieraad:** Hilde Bax, Marianne van Bussel, Lars Borghouts, Frank Jacobs, Mark Jan Mulder, Chris Mooij, Jorg Radstake, Sebastiaan Platvoet. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, e-mail: redactie@kvlo.nl

Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten)

Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com

Versijningsdata 2010: 29 jan., 26 feb., 26 maart, 30 april, 28 mei, 25 juni, 27 aug., 24 sept., 29 okt., 26 nov., 17 dec. **Druk:** Drukkerij Ten Brink Meppel, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 052 285 5111. **Vormgeving+Opmaak:** FIZZ reclame+communicatie, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 052 224 6162. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter - mw. drs. B. Zandstra, secretaris - mw. M. G. van Bussel, penningmeester - H.K. Evers - e-mail: bestuur@kvlo.nl **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 041 633 3022, e-mail: fred.huijboom@vws.nl. **Ledenadministratie:** abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. fax: 030 691 2810, e-mail: ledenadm@kvlo.nl site: www.kvlo.nl. Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. Contributie KVLO: zie de website of neem contact op met onze ledenadministratie **ISSN-nummer: 0024-2810 Telefoon: ledenadministratie 030 693 7676, algemeen 030 692 0847. Bezoekadres:** Zinzendorflaan 9. **De afdeling rechtspolitie is bereikbaar via e-mail: irp@kvlo.nl of telefoonnummer 030 693 7678**

LO2 in het vmbo en de maatschappelijke stage

Bijna twee jaar geleden gaf het kabinet Balkenende IV het officiële startschot voor de maatschappelijke stage. Nu zijn volgens staatssecretaris van OCW Van Bijsterveldt-Vliegenthart al ruim 95% van de scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland aan de slag met enige vorm van de maatschappelijke stage. Ook Bij LO2 vmbo moet stage worden gelopen. Hoe kun je dat met elkaar verbinden?

Door: Dennis Witsiers

We hebben op scholen te maken met het aanbieden van maatschappelijke stages. Daarnaast is de borging in de wet van LO2 als examenvak rond. Dit betekent dat scholen zonder nadere toestemming kunnen starten of voortgaan met het aanbieden van LO2 in het vmbo, gemengde en theoretische leerweg, als keuzevak in het vrije deel. Nu rijst de vraag hoe de maatschappelijke stage een zinvolle bijdrage kan leveren aan LO2 op het vmbo. Of juist vice versa...? En wat kan de beroepsoriënterende stage hier nog in betekenen? Kortom, hoe kunnen de stages zich ten opzichte van elkaar verhouden?

Voordat ik antwoorden kan geven op bovengestelde vragen wil ik eerst het wettelijke kader van de verschillende stages in beeld brengen.

De maatschappelijke stage

De maatschappelijke stage is een stage die alle leerlingen moeten vervullen die vanaf het schooljaar 2011-2012 op het voortgezet

onderwijs komen. Deze leerlingen moeten ergens in hun schoolcarrière deze stage vervullen. Dat mag in één of verschillende leerjaren. En dat mag in één periode of verspreid over het schooljaar. In deze keuze is de school volledig vrij. De doelstelling van de maatschappelijke stage is dat leerlingen kennismaken met de samenleving en een onbetaalde bijdrage leveren aan diezelfde samenleving. In *Lichamelijke Opvoeding* 8 uit 2008 heb ik in een artikel uitgebreid aandacht besteed aan de invoering van de maatschappelijke stage. Daarin beschreef ik onder andere al dat alle leerlingen uit het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 2011-2012 verplicht deze maatschappelijke stage moeten invullen. De startdatum blijft gehandhaafd, maar de uren zijn ondertussen wel wat aangepast. Voor vwo geldt nog wel het minimum uren aantal van 72 uur. Voor havo en vmbo is dat sinds september 2009 teruggeschoefd naar respectievelijk 60 en 48 uur.

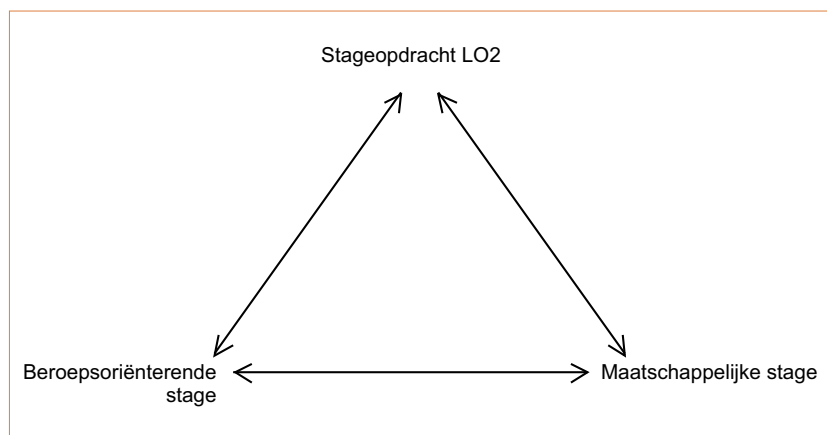
De school is geheel vrij om de maatschappelijke stage in te vullen, maar het dient wel een vast en verplicht onderdeel van het onderwijs te zijn. Ze dient ingebed te worden in het curriculum omdat het namelijk deel uit maakt van het onderwijsprogramma van scholen. Hierbij is richtinggevend wat de school, naast de algemeen geldende doelstellingen van de maatschappelijke stage, met deze stage wil bereiken. Binnen deze context is het van groot belang dat een leerling aan de slag gaat met een stage die hem of haar zinvol lijkt.

Bijna alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland hebben de maatschappelijke stage al op één of andere manier ingevoerd. Sommige scholen kiezen ervoor om deze stage te koppelen aan een vak of een cluster van vakken. Andere scholen plaatsen het los in het curriculum, plaatsen het bij de mentoractiviteiten of plaatsen het in een activiteitenweek. Ook hierin is de school volledig vrij. De organisatie kan binnen de school in handen liggen van een (maatschappelijke) stagecoördinator. Dit is een door de schoolleiding aangestelde docent of onderwijsassistent die verantwoordelijk

is voor de organisatie van de (maatschappelijke) stage. Deze coördinator verzorgt de plaatsing en de begeleiding van de leerlingen. Of heeft contact met stagemaakelaars, externe organisaties die nauwe contacten onderhouden met stageplaatsen in de regio. Een goed handvat voor de stagecoördinator is het informatieboekje van de NISB: Maatschappelijke stage in de sport.

De stageopdracht binnen LO2

Het wettelijk kader van LO2 is sinds 2007 enigszins veranderd. Vóór deze periode bestond er een 'oud' examenprogramma met elf kerndelen. Deze kerndelen of exameneenheden werden gespecificeerd in verschillende eindtermen. In het huidige examenpro-

Figuur 1: stages binnen het vmbo

gramma van LO2 binnen het vmbo staan twaalf exameneenheden. Vanaf augustus 2007 zijn alle eindtermen (exameneenheid) geglobaliseerd. Dat wil zeggen dat er minder eindtermen per vak zijn beschreven en dat de eindtermen abstracter zijn geformuleerd. Met betrekking tot de stage staat onder exameneenheid LO2/K/12 Beroepspraktijkvorming dat de kandidaat zich kan oriënteren op beroep of vrijwilligerswerk door het vervullen van (regel)taken in het werkveld van sport en bewegen. In het 'oude' examenprogramma werd het toenmalige kerndeel 11 nog verder gespecificeerd. Hierin stond onder eindterm 7 beschreven dat de leerlingen een (stage)opdracht uitvoeren waarbij ervaring wordt opgedaan met (vrijwilligers)werkzaamheden in het werkveld bewegen en sport, waarbij verslag wordt gedaan (schriftelijk, mondeling of andere wijze) van de opgedane ervaringen in dit maatschappelijke werkveld. Dit was een handelingsopdracht.

De intentie van exameneenheid 12 van het huidige examenprogramma blijft dezelfde en zal ook door de leerling voldoende of 'naar behoren' afgesloten moeten worden. Het is dan ook niet mogelijk dat je deze beoordeling kunt compenseren met andere cijfers en is een onderdeel van je examendossier.

Het oude kerndeel (LO2/K/11) (2005)	Het nieuwe kerndeel (LO2/K/12) (2009)
LO2/K/11 Bewegen en samenleving en gezondheid De kandidaat kan 1. de verschillende betekenissen van bewegen en sport in de samenleving aangeven; 2. aangeven wat de persoonlijke en maatschappelijke waarde van sport en bewegen kan zijn; 3. deelnemen aan bewegingssituaties die zijn ingericht volgens verschillende motieven van deelnemers; 4. deelnemen aan een trainings- of oefenprogramma en door middel van eenvoudige metingen en vergelijking met gestandaardiseerde prestatieschalen de eigen fitheid aflezen; 5. bij deelname aan bewegingssituaties letten op de veiligheid van zichzelf en die van anderen (blessurepreventie). En eenvoudige regels en afspraken maken en toepassen in bewegingssituaties die blessures helpen voorkomen; 6. in voorkomende gevallen eerste hulp verlenen bij eenvoudige acute blessures (EHBSO, eerste hulp bij sport ongevallen); Stageopdracht 7. een (stage)opdracht uitvoeren waarbij ervaring wordt opgedaan met (vrijwilligers)werkzaamheden in het werkveld bewegen en sport, waarbij - verslag wordt gedaan (schriftelijk, mondeling of andere wijze) van de opgedane ervaringen in dit maatschappelijke werkveld.	LO2/K/12 Beroepspraktijkvorming 13. De kandidaat kan zich oriënteren op beroep of vrijwilligerswerk door het vervullen van (regel)taken in het werkveld van sport en bewegen.

Figuur 2: oude en nieuwe kerndelen LO2

Lesgeven aan de onderbouw

Daarnaast heb je nog het eerste kerndeel; LO1/K/1 Oriëntatie op leren en werken. Deze is in het nieuwe examenprogramma onveranderd gebleven ten opzichte van het oude programma. Dit kerndeel vraagt dat de kandidaat het belang van bewegen en sport binnen de eigen loopbaan, vrijwilligerswerk en in de maatschappij kan verwoorden.

Maar wat betekent dit nou voor de praktijk? Wat mag je van vmbo-leerlingen vragen die een stageopdracht voor LO2 dienen uit te voeren?

Zij moeten een stageopdracht uitvoeren die past binnen het programma van LO2. De leerlingen kunnen bijvoorbeeld stage lopen bij hun eigen sportvereniging. Of ze kunnen assisteren op de sportdag van de onderbouw of de basisschool of een sportevenement in de buurt.

De winst zit onder andere in het feit dat de LO2-stage nu geen extra uren kost. Er staan 200 lesuren voor LO2 vastgesteld. Dit is inclusief de stageopdracht. De omvang van de stage is niet vastgelegd. De meeste scholen hanteren een stage-tijd tussen de tien en twintig uur. Het advies van de SLO, zoals dat omschreven is in de handleiding LO2 in het vmbo, is dat het geheel van activiteiten die buiten...(...) 40 uur beslaat.

De leerlingen dienen, in aansluiting met het eerste kerndeel, bijvoorbeeld een verslag en/of een evaluatie van de stage te schrijven. De eisen laten toe dat je deze stageopdracht mag combineren met de maatschappelijke stage. Sterker nog, de maatschappelijke stage wordt bij voorkeur gekoppeld aan een vak. Voorwaarde blijft wel dat de stage onbetaald is. Wanneer de stageopdracht gecombineerd wordt met de maatschappelijke stage is het vanzelfsprekend dat

Dennis Witsiers tijdens workshop

een deel van de organisatie van deze stage bij de docent LO komt te liggen. Natuurlijk in goed overleg met de stagecoördinator.

De beroepsoriënterende stage

Alle leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen les in LOB (Loopbaanoriëntatie en –begeleiding). LOB heeft als doel leerlingen na te laten denken over hun studie- en beroepskeuze. Naast de reeds genoemde stages biedt elke school ook nog de verplichte beroepsoriënterende stage aan. Dit is een stage die past binnen het LOB-traject, waarbij leerlingen stage gaan lopen in een beroepsrichting waar ze mogelijke interesses hebben. De kernvraag voor de leerling bij loopbaanoriëntatie is, hoe het werkveld aansluit bij zijn of haar eigen behoeften. Bij de maatschappelijke stage is dát niet de kernvraag. De maatschappelijke stage start bij de behoeften van een ander.

De maatschappelijke stage kent dus een ander vertrekpunt dan de beroepsoriënterende stage, LOB of een ander oriënterend programma op studie, beroep en loopbaan. Een groot aantal scholen wil echter de maatschappelijke stage combineren met bestaande stageactiviteiten of andere oriëntatieprogramma's.

Toch is het mogelijk om ook deze stages optimaal met elkaar te combineren, waarin beide kernvragen tot hun recht komen. De eigen schoolcontext en LOB-traditie vormen het uitgangspunt. Nieuwe werkvormen en reflectiestappen versterken zowel de oriëntatie op de loopbaan als de maatschappij. LOB kan een krachtig hulpmiddel zijn om de kwaliteit van de maatschappelijke stage te

vergroten en omgekeerd kan de maatschappelijke stage een leerling iets nieuws over zichzelf laten leren. De maatschappelijke stage is dan onlosmakelijk een deel van de loopbaanoriëntatie van de leerling. Leerlingen leren dan niet alleen dat ze iets voor een ander over kunnen hebben, ze leren ook iets meer over zichzelf.

‘Waar wil ik moeite voor doen?’ is een sleutelvraag in de LOB. Het is dezelfde vraag die een leerling zich stelt waar hij zijn stage gaat doen en wat hij daarmee voor die ander kan betekenen. ‘Wat past bij mij’, ‘Is dit iets voor mij’ zijn

kernvragen vóór, tijdens en na elke stage, zowel de beroepsoriënterende als de maatschappelijke stage. Zij helpen leerlingen hun zelfbeeld realistisch te maken. De waarde daarvan kan niet over-

Samen op de foto met Clémence Ross

schat worden. De snel veranderende arbeidsmarkt vraagt steeds meer flexibiliteit van de toekomstige werknemers en dan is het nodig dat zij weten wie ze zijn en wat zij in het bijzonder kunnen en willen bijdragen.

In dit licht is het dus zeer wenselijk om de beroepsoriënterende stage, de maatschappelijke stage en de stageopdracht van LO2 met elkaar te combineren voor leerlingen die verder willen in 'de sport'. Dan snijdt het mes aan drie kanten!

Paradox

En toch blijft het een paradox. Staatssecretaris Van Bijsterveldt stelt bijvoorbeeld heel nadrukkelijk dat het in het belang van de school, leerlingen en ouders en van de stagebiedende organisaties is om de maatschappelijke stages duidelijk te onderscheiden van beroepsoriënterende stages. Het grootste verschil tussen een

beroepsoriënterende en een maatschappelijke stage is dat een beroepsoriënterende in het teken staat van een toekomstig beroep. De maatschappelijke stage is per definitie vrijwilligerswerk. Een verschil met een beroepsoriënterende is soms een vergoeding.

De VO-raad blijft echter pleiten voor de mogelijkheid om beroepsoriënterende- en maatschappelijke stage in het vmbo te kunnen combineren.

In alle informatie met betrekking tot de maatschappelijke stage vind je ook juist de informatie om dit vrijwilligerswerk deel uit te laten maken van een schoolvak. Het verschil zit vaak in de interpretatie of de eigen mening van betrokkenen. Want als je je strikt aan de regels houdt zijn de stages erg goed te combineren. Kijk je louter naar de doelen van de verschillende stages moet je bekennen dat de stages een andere insteek hebben en dus afwijkend zijn. Maar gelukkig mag elke school zelf de inhoud van zijn stages bepalen mits ze voldoen aan het gestelde wettelijk kader.

Kortom, men is niet erg eenduidig over de informatieverstrekking en de stages lijken elkaar te kunnen bijten. Terwijl ik juist geweldige mogelijkheden zie om deze (verplichte) stages met elkaar te verweven met als enige doel de leerling in een zo eenvoudig mogelijke (stage)context te laten groeien in zijn of haar ontwikkeling.

*Dennis Witsiers is docent aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg
Foto's: Dennis Witsier tenzij anders vermeld.*

Correspondentie:

d.witsiers@fontys.nl

Maatschappelijke stage in de sport

In 2011 is de invoering van de maatschappelijke stage een feit. In *Lichamelijke Opvoeding 6* uit 2007 stond een artikel over het voornemen van het kabinet om gelden beschikbaar te stellen voor dergelijke stages. Een experiment van NISB met vier middelbare scholen met een stage in de sport resulteerde in positieve conclusies. We zijn twee jaar verder en er ligt een compleet plan hoe om te gaan met stage in de sport. Van een vijfstappenplan voor de school tot een overzicht met welke voordelen de maatschappelijke stage kan bieden voor sportorganisaties.

Door: Hans Dijkhoff

Met ingang van 2011 moeten de leerlingen in het voortgezet onderwijs een vast aantal uren stage lopen bij maatschappelijke organisaties. Voor vwo-leerlingen is de maatschappelijke stageduur 72 uur, voor havo-leerlingen 60 uur en voor vmbo en praktijkonderwijs geldt 48 uur. Zoals jullie weten is de sport de sector waar in Nederland de meeste vrijwilligers werkzaam zijn. Toch zie je bij verenigingen nog steeds een gebrek aan kader. Door ervoor te zorgen dat veel leerlingen kiezen voor een stage bij de sportvereniging kunnen we een bijdrage leveren dat gemis op te vangen. Natuurlijk is het zo dat niet iedere leerling geschikt is voor een stage in de sport. Als je niets met kinderen en/of sport hebt, wordt het een probleem. Gelukkig zijn er voor hen nog allerlei andere mogelijkheden, maar in dit artikel zetten we die in de sport op een rij.

In de sport

Met de ervaringen en de aanbevelingen die in 2007 zijn gedaan is door NISB een stappenplan ontwikkeld voor scholen. Daarin staat een vijftal stappen die je als sectie LO kunt gebruiken om de maatschappelijke stage binnen de sport goed op de rails te zetten.

Deze vijf stappen worden stuk voor stuk verder uitgewerkt. Als voorbeeld de uitwerking in delen van de eerste stap.

- Creëren van intern draagvlak.
- Samenstelling van het projectteam.
- Projectteam maakt project- en actieplan.
- Plaatsbepaling maatschappelijke stage binnen de school.

Stap 1 Voorbereiding: creëren van randvoorwaarden

Allereerst moeten intern, dus binnen de school, de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd voor het organiseren van maatschappelijke stages in de sport. De directie en betrokken collega's moeten het zien zitten, mensen moeten worden vrijgespeeld om er tijd in te kunnen steken, een projectteam

moet op poten worden gezet en bedacht moet worden welke plek de maatschappelijke stage in het curriculum krijgt.

Stap 2 Oriëntatie: op zoek naar geschikte stageplekken

Zodra de juiste randvoorwaarden aanwezig zijn is oriëntatie op het veld nodig. Is er een lokale stagemakelaar aanwezig die de school kan ondersteunen bij de werving van sportstages?

Welke sportorganisaties zijn er in de omgeving? In hoeverre staan zij open voor maatschappelijke stages? Beschikken zij over interessante stageplekken? Kunnen zij voldoende begeleiding bieden? Ook communicatie richting leerlingen, ouders en andere betrokkenen valt onder deze stap.

Stap 3 Introductie: stageoriëntatie en -keuze

Vervolgens is het zaak leerlingen - ter voorbereiding op hun stage - te introduceren in het thema vrijwilligerswerk in de sport. Centrale vraag daarbij is hoe ervoor te zorgen dat leerlingen op de juiste plek terechtkomen. Dat wil zeggen een plek die aansluit op hun kwaliteiten, wensen en leerbehoefte. Voorkomen moet worden dat het centrale kenmerk van vrijwilligerswerk - de vrijwilligheid - in gevaar komt.

Stap 4 Begeleiding: de leerling op de werkvloer

Als leerlingen eenmaal aan de slag gaan bij hun stageorganisatie is het uiteraard van belang de vinger aan de pols te houden. Zowel de school als de stageorganisatie hebben daar een rol in. Gezamenlijk zijn zij verantwoordelijk voor een goede begeleiding, zowel bij de start als tijdens de uitvoering van de maatschappelijke stage. Het is belangrijk dat goed te regelen en er ook afspraken over te maken.

Stap 5 Evaluatie: terugblikken en vooruitkijken

'Last but not least' is het belangrijk om na afloop maar ook tussentijds na te gaan hoe een en ander verloopt. Daarbij gaat het zowel om het functioneren van de leerlingen (wat hebben zij geleerd?), als om het project of proces als geheel. Evalueren maakt het mogelijk om tijdig bij te sturen. Tegelijk vormt het ook weer de opstap naar een nieuwe 'ronde' maatschappelijke stages in de sport, die weer start bij stap 1 'Voorbereiding'. Een 'ronde' waarbij, op basis van de opgedane ervaringen, sommige zaken wellicht weer iets anders worden ingevuld.

Training geven

Aan het eind van iedere stap wordt een kleine samenvatting gegeven van de te ondernemen actiepunten. Voor iedere stap is dit zeer overzichtelijk op papier gezet. Als voorbeeld hier de actiepunten van stap 1.

Samenvatting actiepunten

- Overtuig de directie en het schoolbestuur van de meerwaarde van maatschappelijke stage in de sport.
- Maak de kosten (voornamelijk: docenturen) en baten inzichtelijk.
- Ga na of er subsidie- en/of fondsmogelijkheden zijn.
- Bepaal met elkaar welke faciliteiten (coördinatie- en begeleidingstijd) minimaal nodig zijn om op een goede manier invulling te geven aan maatschappelijke stage in de sport.
- Stel een gemotiveerd en enthousiast projectteam samen.
- Maak een projectplan c.q. kwaliteitsscan.
- Werk het projectplan concreet uit in een actieplan.
- Bepaal met elkaar:
 - welke klassen/leerjaren maatschappelijke stage in de sport gaan lopen
 - bij welk vak of welke vakken (onderwijsrichtingen) de stage wordt aangehaakt
 - hoe groot de studielast is (aantal stageuren)
 - over wat voor periode de uren (kunnen) worden uitgesmeerd (incidenteel versus structureel)
 - hoeveel tijd wordt uitgetrokken voor de introductie van leerlingen in het onderwerp 'vrijwilligerswerk in de sport'.

Dvd

Op de bijgeleverde dvd komen veel leerlingen aan het woord die hun zegje doen over het doen van de maatschappelijke stage in de sport en hoe ze op hun stageplek terecht zijn gekomen.

Zo maken ze kennis met vrijwilligerswerk. Ze leren wat het is om een gratis bijdrage te leveren aan de maatschappij.

Het draait hierbij vooral om de balans tussen zelf leren en iets doen voor anderen. Voor veel jongeren is een maatschappelijke stage in de sport erg aantrekkelijk.

Maar ook vanuit de school en de vereniging wordt het belang van de stage belicht door middel van interviews met stagecoördinatoren en verenigingsvoorzitters.

Deze dvd is bijzonder geschikt om in te zetten tijdens de introductie van maatschappelijke stages onder de leerlingen.

De vereniging

Onder de titel *Jongeren bieden zich aan als vrijwilliger in de sport*, is een flyer ontwikkeld die bij verenigingen kan worden verspreid.

Cover dvd

Puntsgewijs wordt verteld over het belang van de maatschappelijke stage en wat een vereniging daaraan kan hebben. Deze flyer kunt u als school aan sportverenigingen overhandigen ter verduidelijking van de maatschappelijke stage. Hier een stukje inhoud uit de flyer.

Stagemakelaars

Stagemakelaars brengen de verschillende partijen samen. Die persoon kan iemand van de gemeente zijn, maar ook een verenigingsondersteuner, een combinatiefunctionaris, een lid van een sportraad, maar ook docenten LO

kunnen deze rol vervullen. Voor hen is ook een brochure samengesteld: 'Maatschappelijke stage: benut de sport', met alle punten op een rij.

Cover stagemakelaars

Met deze producten staat de maatschappelijke stage in de sport goed in de steigers.

Wat levert het uw organisatie op?

- De stagiaires nemen *werk uit handen* binnen uw organisatie. U kunt denken aan het assisteren bij trainingen, deelnemen in de jeugdcommissie maar ook aan het helpen bij het beheer en onderhoud van materialen en velden.
- Jongeren die al lid zijn van uw organisatie kunnen de maatschappelijke stage binnen hun eigen organisatie uitvoeren en zo ervaren en begrijpen *hoe hun eigen 'club' werkt*.
- De frisse blik en ideeën van jongeren geven *nieuwe impulsen* aan uw organisatie.
- Door maatschappelijke stages ontdekken jongeren hoe *leuk en veelzijdig* vrijwilligerswerk in de sport is. Wellicht blijven ze actief binnen uw organisatie.
- U bent een *aantrekkelijke organisatie* voor samenwerkingspartners, bijvoorbeeld sponsors.

Dit wordt ondersteund door quotes van verenigingsmensen.

"Onze club zocht versterking voor de jeugdcommissie. Ik hoorde van de mogelijkheid van maatschappelijke stage. Toen Daan met het idee kwam van een jaarkalender was de link gauw gelegd. Omdat hij zo handig bleek met de computer werkte hij ook mee aan onze nieuwe website".

"Twee meiden die bij ons korfballen, hebben aangegeven bij ons een maatschappelijke stage te willen doen. We hadden nog nooit van maatschappelijke stages gehoord, maar staan hier zeker voor open. Ze zijn dit seizoen begonnen en het gaat heel goed. Wij zien graag dat oudere jeugdleden training geven aan de jongere teams. Door deze stage wordt er nog iets serieuzer mee omgegaan."

Wat wordt er van uw organisatie verwacht?

- Zorg binnen uw organisatie voor voldoende *draagvlak*. Daarnaast heeft u een *begeleider* nodig voor de stagiaires.

"Van de vrijwilligerscentrale hebben we vooraf een boekje met informatie gekregen. Daarna gingen de vier stagiaires aan de slag met hun stageopdracht. Ze organiseerden een toernooi voor de allerkleinsten. De contactpersoon van de school kwam langs om te zien hoe alles ging."

- De werkzaamheden voor de stagiaires moeten een duidelijk resultaat hebben, overzichtelijk, aantrekkelijk en zinvol zijn. Eigen inbreng tijdens de stage is voor jongeren vaak een voorwaarde om *gemotiveerd aan de slag* te gaan.
- De omvang, het tijdstip en de periode van de stage kunnen per school erg verschillen. In *overleg met school* en de leerling komt u tot overeenstemming over de invulling en uitvoering van de stage.
- De *veiligheid* van stagiaires staat voorop.

Deel inhoud flyer

Als u meer wilt weten over de invulling van de maatschappelijke stage in de sport, dan kunt u kijken op www.maatschappelijkstage-eindesport.nl of contact opnemen met NISB.

Foto's: Voermans van Bree fotografie

Correspondentie:

dayenne.labee@nisb.nl en/of carolien.daniels@nisb.nl

Lichamelijke Opvoeding voortaan elf nummers

Met ingang van 2010 gaat de *Lichamelijke Opvoeding* verschijnen als maandblad. Dit houdt in dat iedere laatste vrijdag van de maand een nieuw blad verschijnt, behalve in de maand juli dan hebben we vakantie. In december kiezen we voor de laatste vrijdag voor kerst. Hieronder zie je een overzicht van de verschijningsdata.

Verschijningsdata *Lichamelijke Opvoeding* 2010

LO 1	-	29 januari
LO 2	-	26 februari
LO 3	-	26 maart
LO 4	-	30 april
LO 5	-	28 mei
LO 6	-	25 juni
LO 7	-	27 augustus
LO 8	-	24 september

LO 9	-	29 oktober
LO 10	-	26 november
LO 11	-	17 december

Ook de KVLO moet bezuinigen. In de penningmeestervergadering is een lijst met suggesties voorgelegd. Daarvan is een aantal overgenomen. Het hoofdbestuur heeft daarna de knoop voor specifieke bezuinigingen doorgehakt. Daarbij

zat een reductie van het aantal nummers van ons vakblad: van 14 naar 11. Dit levert een besparing op van rond de veertigduizend euro.

Gelukkig hoeft niet gesneden te worden in de personele bezetting. Hierdoor worden we in staat gesteld om de kwaliteit van de nummers (nog meer) te verhogen. Ook staan enkele zaken op de planning waarvoor normaal de tijd ontbreekt. Die kunnen we nu in gang gaan zetten. We houden jullie op de hoogte.

Wie nog suggesties heeft voor onderwerpen kan van onderstaand adres gebruikmaken om die aan ons kenbaar te maken.

Correspondentie:

redactie@kvlo.nl

KVLO: Meer aandacht nodig voor bewegen bij tegengaan overgewicht

De KVLO heeft als partner op 23 november het convenant Gezond Gewicht getekend. "Wij vinden dat er veel meer aandacht moet komen voor bewegen in de strijd tegen overgewicht.

Nu ligt de nadruk vooral op voeding, maar meer beweging is ook essentieel bij het streven naar een gezond gewicht.

Wij vinden dat de overheid, zowel lokaal als landelijk, hierbij een een regierol moet spelen. Zonder coördinatie van bovenaf is het vechten tegen de bierkaai," zegt voorzitter Gert van Driel. "De afgelopen vijf jaar van het eerste convenant, zonder die regierol, hebben nog te weinig opgeleverd."

Waarom regie van de overheid noodzakelijk is, blijkt wel twee succesvolle projecten in Rotterdam en Amsterdam op het gebied van het aanleren van een gezonde leefstijl, namelijk Lekker Fit en Jump In. "Deze projecten hebben resultaat, juist doordat de gemeenten hierbij een sturende rol spelen. In Rotterdam heeft de gemeente bijvoorbeeld de scholen gestimuleerd om drie uur bewegen en sport te geven. En in Amsterdam

is de voorwaarde om mee te mogen doen dat elke school een vakleerkracht aanstelt (met subsidie van de gemeente), naast twee uur bewegingsonderwijs. Als we alles via schoolbesturen en directies moeten regelen, dan is er geen beginnen aan. Er is een overkoepelende beleidslijn nodig. En die kan alleen via de overheid komen."

Minister Klink is hier nog niet van overtuigd, want hij wil niet verder ingrijpen en maatregelen voorschrijven. Hij ziet meer in de werking van een convenant zoals gisteren ondertekend is, ook door de ministeries van VWS en OCW.

Doel van het nieuwe convenant is om de komende vijf jaar in 75 gemeenten zogenoemde JOGG-projecten op te starten: Jongeren Op Gezond Gewicht. Basis hiervoor is de EPODE-methode, die in Frankrijk succes boekt. Centrale gedachte hierbij is dat er per gemeente door allerlei partijen tot een gezamenlijk plan gekomen wordt om een gezonde leefstijl te stimuleren.

"We weten nog niet precies wat EPODE en JOGG inhoudt, maar de KVLO gaat zeker het bewegingsonderwijs als onderdeel van JOGG inbrengen. De eerste stap moet zijn om het aantal uren bewegingsonderwijs uit te breiden naar drie uur per week. Dan bereik je alle kinderen en lever je een structurele oplossing aan het beweegprobleem."

Voorbeelden maatschappelijke stage in brochure

De brochure 'Ik wist niet dat ik dit kon!', maatschappelijke stage, ook binnen de school, beschrijft 25 situaties waarin een maatschappelijke stage kan worden toegepast. Deze uitgave is van het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS). In dit artikel de inleiding en enkele voorbeelden.

Door: Dolf Hautvast en Louis Altelaar

Dit boek is tot stand gekomen als aanvulling op het concept maatschappelijke stage. Een belangrijke stap is hierin overgeslagen, namelijk wat leerlingen onderling sociaal voor elkaar willen betekenen. Als je kijkt naar de morele ontwikkelingsfasen van Kohlberg dan zie je dat 12 tot 16-jarigen wel maatschappelijk gedrag willen vertonen, maar vooral naar en met leeftijdsgenoten (de peer-groep). De 25 activiteiten genoemd in deze publicatie zijn inmiddels officieel erkend als vormen van maatschappelijke stage door het ministerie van OCW. De reacties uit het onderwijsveld zijn zeer enthousiast. Schoolleiders en docenten zeggen dat het niet alleen mooie voorbeelden van maatschappelijke stages zijn, maar dat ze ook bijdragen bij aan veiligheid en een positief werkklimaat in de school.

Stage lopen binnen de school

Helpen bij computerlessen op een basisschool, koffie schenken in een verzorgingshuis of samen een schoolplein opknappen. Veel scholen bieden hun leerlingen al maatschappelijke stages aan, maar vanaf het schooljaar 2011-2012 zijn scholen voor voortgezet onderwijs daartoe wettelijk verplicht.

Veel leerlingen vinden de maatschappelijke stage leuk en leren er veel van. Zij hebben er plezier in om 'onbezoldigd iets voor een ander doen', zoals staatssecretaris Van Bijsterveldt de doelstelling van de maatschappelijke stage verwoordt. Maar ook zijn er leerlingen die er tegenop zien of niet gemotiveerd zijn om zomaar iets voor een ander te doen, bijvoorbeeld omdat zij niet sociaal vaardig zijn of omdat zij zich niet betrokken voelen bij de maatschappij.

Voor deze leerlingen is de maatschappelijke stage in feite een brug te ver. Zij zijn

er nog niet aan toe of kunnen het nog niet aan om stage te lopen. Voor deze leerlingen, die extra begeleiding en/of oefening nodig hebben, kan de school maatschappelijke stages organiseren binnen de school. Dit werkboek presenteert daarvoor 25 mogelijkheden, die afkomstig zijn uit de praktijk. Het gaat om verschillende vormen van leerlingparticipatie, waardoor leerlingen binnen de school sociale vaardigheden leren en sociaal gedrag ontwikkelen. De stages kunnen individueel, maar ook in tweetallen of kleine groepen worden uitgevoerd.

De binnenschoolse maatschappelijke stage levert de school veel winst op. De infrastructuur en begeleiding zijn vaak al aanwezig. Ook gaat het vaak om activiteiten waarmee de school al ervaring heeft. Veel scholen organiseren immers al jarenlang activiteiten rond leerlingparticipatie. Daarom is het raadzaam dat de school allereerst in kaart brengt welke activiteiten zij al doet. Dit werkboek reikt hiervoor een instrument aan (hoofdstuk 3). Dit werkboek helpt scholen om deze bestaande activiteiten te versterken, uit te breiden en als binnenschoolse stages in te zetten. Daarnaast zullen scholen in dit werkboek nieuwe toepassingen van leerlingparticipatie aantreffen. Sommige activiteiten kan de school op eenvoudige wijze zelf invoeren als binnenschoolse maatschappelijke stage, maar er zijn ook activiteiten bij waarvoor coaching en training van externe begeleiders nodig is.

Doel en doelgroep

De maatschappelijke stage heeft als motto: 'Samen leven kun je leren'. Door jongeren buiten de school maatschappelijke stages te laten lopen, zo is de gedachte, maken zij kennis met de samenleving, worden hun maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid versterkt en ontwikkelen zij burgerschapscompetenties.

BART VERSTEEG

Overleggen

Ook een invulling

- Joost heeft in de pauze vaak ruzie met andere leerlingen en is dan zo kwaad, dat hij niet meer te bereiken is.
- Yasmin is zo extreem onzeker en faalangstig, dat ze nooit iets zegt in de klas. Alleen als je haar één op één spreekt, durft ze wel te vertellen wat haar bezig houdt.
- Jeffrey kan door het minste beledigd zijn en reageert door meteen te gaan slaan.
- Willem raakt helemaal in de war als het te druk om hem heen is.
- Saïd kan zeker nog niet zelfstandig werken op de arbeidsmarkt.
- Maria heeft met haar visuele beperking altijd in een beschermde omgeving geleefd en moet leren zich in de maatschappij te bewegen.
- Hakim heeft sterk negatieve gevoelens ten opzichte van de Nederlandse samenleving.

Waarschijnlijk zijn de beoogde doelen van de maatschappelijke stage (nog) niet weggelegd voor Joost, Yasmin, Jeffrey, Willem, Saïd, Maria en Hakim. De kans is groot dat zij het niet gaan redden, dat ze conflicten zullen krijgen en een teleurstellende ervaring zullen opdoen. Ook voor de stage-aanbieder is dat frustrerend en demotiverend. Deze jongeren zullen zich eerst basale sociale vaardigheden moeten eigen maken voordat een maatschappelijke stage in bijvoorbeeld een verzorgingshuis of basisschool een succeservaring oplevert. Zij zijn (nog) niet voldoende toegerust voor de maatschappelijke stage en hebben op sociaal gebied iets extra's nodig. Zij hebben behoefte aan meer voorbereiding, meer oefening, meer begeleiding en vooral meer positieve ervaringen.

Aan deze leerlingen kan de school (eerst) een maatschappelijke stage aanbieden binnen de school. In de veiliger binnenschoolse

situatie kunnen deze leerlingen zich sociale vaardigheden eigen maken, die van belang zijn in buitenschoolse situaties. Doordat zij binnenschoolse stage-ervaringen hebben opgedaan en sociale vaardigheden hebben ontwikkeld, krijgen zij meer zelfvertrouwen om stage te gaan lopen buiten de school. De binnenschoolse stage vergroot de kans op een succesvolle maatschappelijke stage buiten de school. Het voorkomt teleurstellende ervaringen voor de leerling, maar ook voor het stagebedrijf.

De maatschappelijke stage binnen de school is in principe geschikt voor alle leerlingen. Maar voor-

al bedoeld voor bijvoorbeeld jongeren met gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen of leerlingen die afkomstig zijn uit sociaaleconomisch zwakke gezinnen. Met name scholen voor vmbo en praktijkonderwijs hebben veelvuldig te maken met deze groepen leerlingen.

De school als leeromgeving

“De school ondersteunt jongeren bij het opgroeien, de persoonlijke ontwikkeling, maar ook bij het ingroeien, het leren deelnemen aan de maatschappij. Dat betekent dat de school niet alleen een onderwijzende, maar ook een opvoedende taak heeft. Zij besteedt aandacht aan waardenoriëntatie, democratisch burgerschap en veiligheid. Jongeren leren oog te hebben voor het algemeen belang en actief deelnemen aan de gemeenschap en de samenleving.”

(D. van Donselaar, O. de Loor, APS 2007)

Een school is geen gesloten gemeenschap. De samenleving komt met de leerlingen immers de school binnen. De school is de samenleving en is daarmee voor leerlingen een betekenisvolle omgeving om zich sociale vaardigheden, maatschappelijke verantwoordelijkheid en burgerschapscompetenties eigen te maken. Scholen doen daaraan al veel. Zij besteden bijvoorbeeld aandacht aan “Ik wist niet 12 dat ik dit kon!” – Maatschappelijke stage ook binnen de school praktische sectororiëntatie, burgerschapscompetenties, leerling-participatie, beroepscompetenties en beroepsstages. De maatschappelijke stage heeft raakvlakken met deze activiteiten; er zijn overeenkomsten en verschillen. Het is van belang dat de school overzicht heeft van de verschillende activiteiten die zij in dit kader doet en samenhang aanbrengt tussen de maatschappelijke stage en de andere onderdelen van het curriculum. Bijlage 1c kan daarbij behulpzaam zijn.

Leervragen en ontwikkelingslijnen

Het is van belang dat de maatschappelijke stage aansluit bij de leervragen van de leerlingen. Alleen dan kunnen zij gericht werken aan de ontwikkeling van (sociale) competenties. Aan welke competenties ga je tijdens je stage werken? En welke stages zijn het

meest geschikt om je deze competenties eigen te maken? Om de leervragen van leerlingen te expliciteren en de ontwikkeling van de leerling te volgen en te beoordelen presenteert dit werkboek ontwikkelingslijnen voor tien competenties. Met dit instrument, dat ook kan worden gebruikt voor de buitenschoolse maatschappelijke stage, kan de leerling in kaart brengen in hoeverre hij de betreffende competenties heeft ontwikkeld. Hij krijgt hierop ook zicht doordat hij tijdens de uitvoering van de stage een portfolio bijhoudt.

Bovenstaand artikel geeft de inleiding weer van het boekje 'Ik wist niet dat ik dit kon!'. Als u interesse heeft in de mogelijkheden binnen de school, hoe het team en de leerlingen ermee aan de slag kunnen en welke activiteiten leerlingen ter voorbereiding op de maatschappelijke stage kunnen nemen, kunt u het boek bestellen. Het APS kan scholen ondersteunen bij het vormgeven van maatschappelijke stage binnen de school. Zie hiervoor onderstaande informatie.

Eindredactie van deze brochure is in handen van Karen van Kooten en Elise Schouten.

Bestellen

Deze brochure is te bestellen bij BDC Meppel,

Bestelnummer: 200.515

Tel.: 0522 - 237 555.

Prijs: € 14,50

Bestellen kan ook via www.aps.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het secretariaat, Mechteld Boehmer, telefoon: 030 2856 784.

Correspondentie:

m.boehmer@aps.nl

Rectificatie

In *Lichamelijke Opvoeding* 12 is een storende fout gesloten in het artikel over het digitale portfolio. Het gaat om de manier waarop je kan worden opgenomen in het register. Onderstaand de tekst zoals die had moeten zijn.

Hoe word je beroepsregister gebruiker?

Opgenomen worden in het beroepsregister is mogelijk voor registerleden die in de afgelopen twee jaar tenminste 60 punten hebben gehaald in een bepaalde verdeling.

- Tenminste de helft (30 punten) is vakspecifiek.
- Tenminste tweederde (40 punten) bestaat uit scholingen.
- De scholing EHB(S)O of BHV is verplicht.

Een andere voorwaarde is een werkomvang van 0,2 als leraar in het onderwijs.

De vervolgtekst klopt weer.

Onze excuses hiervoor,

De redactie

ADVERTENTIE

Langevelderslag 36-38
2204 AH Noordwijk
Tel: 088-007 2010
E-mail: info@zwerfsport.nl

WERKWEKEN / TREKTOCHTEN

Belgische Ardennen: 5 locaties
Franse Ardennen: Haulme
Duitsland: Eifel-Heimbach
Frankrijk: Verdon-Côte d'Azur-Mimizan
Sloveense Alpen: Bled
Nederland: Flevopolder-Noordwijk

Gratis introductiedag Ardennen

Zaterdag 10 april 2010

KIJK OP: WWW.ZWERFSPORT.NL/ACTIE

Maatschappelijke stages

De afdeling rechtspositie biedt hulp en bijstand bij allerhande vragen en problemen die voortvloeien uit de werksituatie van leden van de KVLO. In deze column dit maal: maatschappelijke stages.

Als leerlingen mogen kiezen waar ze het liefst hun verplichte maatschappelijke stage lopen, dan kiest bijna één op de drie voor de sportsector. De sportsector levert een substantiële bijdrage (19%) aan de bijna 65.000 maatschappelijke stageplekken die door afspraken tussen het ministerie en diverse organisaties zijn geïnitieerd. En niet voor niets: de sportsector blijkt dus favoriet bij de jongeren uit het voortgezet onderwijs.

Naast sportverenigingen kan hierbij gedacht worden aan sportbuurtwerk bij gemeenten, basisscholen of kinderopvangorganisaties die sportieve activiteiten organiseren. Dat kan variëren van assistentie bij trainingen, begeleiding bij of organiseren van sportactiviteiten voor kinderen, onderhoud van terreinen en materialen tot bijvoorbeeld PR-werkzaamheden en het uitvoeren van een onderzoek.

Wat betekenen deze stages op het gebied van verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid?

De school van de leerlingen die een maatschappelijke stage lopen, is verantwoordelijk voor hun verzekering. Want hoe veilig en

goed het geheel ook georganiseerd is, een ongeluk kan altijd gebeuren. Met een verzekering zorgt de school ervoor dat de leerlingen recht hebben op een vergoeding als zij schade oplopen tijdens hun stage. Ook de stageplek heeft daarin een verantwoordelijkheid. De stageorganisatie moet er namelijk ook voor zorgen dat haar werknemers en vrijwilligers voldoende verzekerd zijn. Al deze afspraken moeten de drie partijen (leerling, school en stageorganisatie) natuurlijk vastleggen in een contract. Een voorbeeld hiervan vindt u op de pagina hiernaast.

Het komt nog al eens voor dat de leerlingen na de verplichte stageuren hun vrijwilligerswerk bij bijvoorbeeld een vereniging voortzetten. Op dat moment is de school niet meer in beeld en draagt de vereniging als enige de verzekeringstechnische verantwoordelijkheden voor de vrijwilliger.

En wat als een pupil tijdens de sporttraining begeleid door een stagiair ernstig geblesseerd raakt?

Gezien het vrijwilligerskarakter van de maatschappelijke stage is het natuurlijk

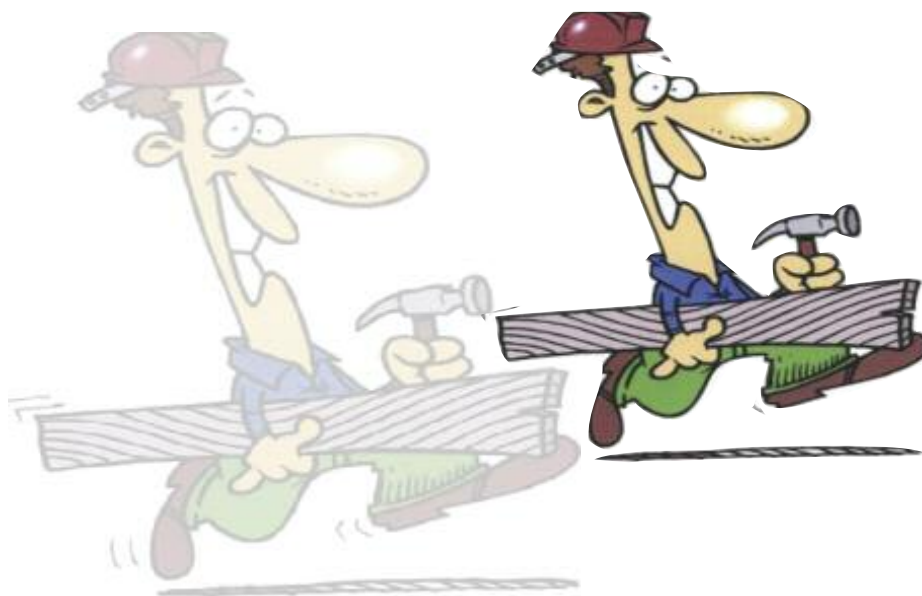
noodzakelijk dat de reguliere trainer van het team eindverantwoordelijk is en blijft. Dat betekent dat er goede afspraken moeten worden gemaakt over wat de stagiair wel en niet zelfstandig kan en mag doen. De stage moet gezien worden als een leuke en nuttige kennismaking met vrijwilligerswerk in onze samenleving. Maatschappelijke stagiairs kunnen en mogen als extra hulp worden ingezet maar zij dienen geen enkele eindverantwoordelijkheid te dragen voor de activiteiten die zij tijdens de stage begeleiden. Gebeurt dat toch dan ligt het risico daarvoor bij de vereniging!

Bij een eventuele aansprakelijkheidstelling door de (ouders van de) geblesseerde pupil gelden de 'normale' aansprakelijkheidsregels.

Hoofdgeregeld is dat ieder zijn of haar eigen schade draagt. Krijgt een jonge sporter een voetbal tegen zijn of haar neus tijdens de training, dan zijn de gebroken-neusrekeningen voor de ouders. Dit is alleen anders als op grond van een onrechtmatige daad de schade op een ander kan worden afgewenteld. Voor een onrechtmatige daad is nodig dat er sprake is van verwijtbaar onrechtmatig handelen.

Is er inderdaad sprake van onzorgvuldig handelen, onvoldoende toezicht of bijvoorbeeld chaos tijdens de training dan is de voetbalvereniging primair aansprakelijk voor de fouten van de trainers die bij haar in dienst zijn. Heeft de trainer bewust roekeloos of zeer onzorgvuldig gehandeld dan kan hij/zij eventueel *persoonlijk* aansprakelijk worden gesteld. Maar een maatschappelijk stagiair zal hierbij niet in beeld komen.

Hebt u vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kunt u zich wenden tot de afdeling IRP, te bereiken per e-mail: irp@kvlo.nl en op telefoonnummer 030 693 7678.

VOORBEELDCONTRACT MAATSCHAPPELIJKE STAGE

Gegevens LEERLING: _____

Gegevens BEGELEIDER VAN SCHOOL: _____

Gegevens BEGELEIDER VAN ORGANISATIE: _____

OMSCHRIJVING WERKZAAMHEDEN, dagdelen, begin- en einddatum: _____

DATUM: ____ - ____ - ____

PLAATS: _____

HANDTEKENING

Leerling:

Ouders/Verzorgers:

Begeleider organisatie:

Begeleider school:

AFSPRAKEN die onderdeel zijn van het contract maatschappelijke stage

- 1 De **leerling** blijft tijdens de stage leerling van de school. Er is geen arbeidsovereenkomst en/of een leerovereenkomst.
- 2 De **leerling** heeft geen aanspraak op een stagevergoeding.
- 3 De **leerling** is via de school verzekerd voor WA en ongevallenrisico's.
 - De school heeft een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten voor leerling die dekking biedt gedurende de stageperiode zoals in deze overeenkomst genoemd.
 - De verzekering biedt een secundaire dekking.
 - De stageverlener heeft zijn aansprakelijkheid afdoende verzekerd en de leerling valt onder de dekking van deze aansprakelijkheidsverzekering.
 - Binnen de bepalingen van de polis is meeverzekerd de schade aan zaken van de stagebieder, welke wordt toegebracht door de leerling tijdens de opgedragen werkzaamheden.
- 4 De **leerling** is op de hoogte van en houdt zich aan de bepalingen en regels die op de stageplaats gelden ten aanzien van orde, veiligheid, geheimhouding en gezondheid.
- 5 In geval van ziekte of verhindering meldt de **leerling** dit aan de stagebegeleider van de organisatie en voor 08.00 uur aan de schoolbegeleider. Alle verzuim moet, indien mogelijk, worden ingehaald in overleg met de stageverlenende organisatie.
- 6 De **organisatie** stelt de leerling in staat de overeengekomen activiteiten gedurende de stageperiode te verrichten.
- 7 De **organisatie** heeft kennis genomen van de intentie van de stage van de deelnemende scholen.
- 8 De **organisatie** stelt een begeleider aan, die zorgt voor de introductie in de organisatie en die de leerling helpt bij het omgaan met andere volwassenen in de werksituatie. Hij begeleidt de leerling bij de uitvoering van de stage en ziet erop toe dat vooraf gestelde doelen zo goed mogelijk bereikt worden. Indien de leerling niet goed functioneert of op welke manier dan ook in gebreke blijft, neemt de stagebegeleider contact op met de schoolbegeleider.
- 9 De **schoolbegeleider** verzorgt het binnenschoolse programma. Hij is vanuit school belast met het regelmatig onderhouden van de contacten met de organisatie en met de voorbereiding, controle en verwerking van de stage. Steekproefsgewijs houdt hij contact met de organisatie om te horen of de activiteiten naar behoren worden uitgevoerd.
- 10 Geen der partijen zal zonder overleg de stage voortijdig beëindigen.

PRAKTIJK KATERN

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

nr. 14 - 4 DEC 2009

Basislessen 2009 (2)

Rots en Water praktijk (3)

IRun2BFit (1)

**Een maatschappelijke
stage BSM in Gambia!**

Basislessen 2009 (2)

Dit artikel is een vervolg op het artikel Basislessen 2009 (1) over de docentenhandleiding, dat verscheen in 'De Lichamelijke Opvoeding' nr 13. De Werkbladen Basislessen bewegingsonderwijs vormen een onderdeel van de vernieuwde methode Basislessen Bewegingsonderwijs. In het vorige artikel is beschreven dat de methode Basislessen bewegingsonderwijs bestaat uit drie onderdelen: een docenthandleiding, Werkbladen voor de kinderen en een website. In dit artikel de mogelijkheden van de Werkbladen.

Door: Wim van Gelder, Bastiaan Goedhart, Hans Stroes

Wat zijn Werkbladen?

Werkbladen zijn geplastificeerde bladen die tijdens de lessen bewegingsonderwijs gebruikt kunnen worden om kinderen zelfstandig(er) te laten werken in de lessen bewegingsonderwijs. Daarnaast kan het voor de kinderen en de leerkracht een hulpmiddel zijn bij het beter leren bewegen en spelen.

Waarom Werkbladen?

Tips om beter te leren zwaaien

De Werkbladen kunnen zowel door de kinderen als door de leerkracht tijdens de les worden geraadpleegd.

- 1 De bladen zijn een hulpmiddel om de kinderen zelfstandiger te laten werken. Doordat de informatie zeer visueel (met foto's, pijlen en tekstvolkjes) is weergegeven, zien kinderen snel wat de bedoeling is.
- 2 Met de Werkbladen lukt het kinderen beter het materiaal zelfstandig, goed en veilig klaar te laten zetten.
- 3 De leerkracht heeft minder uitlegtijd nodig. De effectieve leertijd neemt toe.
- 4 Tips en aanwijzingen hoeven niet alleen door de leerkracht of door kinderen onderling worden gegeven, maar kunnen ook van het werkblad worden afgelezen.
- 5 Kinderen kunnen het eigen niveau en het volgende niveau (zone van de naaste ontwikkeling) aflezen en trachten uit te voeren.
- 6 De meeste kinderen werken graag met de Werkbladen!

Werkwijzen

De Werkbladen zijn gekoppeld aan de veertien Basisopstellingen uit Basis-

Opdrachtkaarten Bewegen op muziek

lessen bewegingsonderwijs deel één. Indien de leerkracht goed bekend is met de activiteit kunnen de Werkbladen ook los van de veertien Basisopstellingen gebruikt worden.

Voor de les

- a. Klaarzetten met behulp van de plattegrond en de foto van de opstelling.
- b. Zo nodig worden op het Werkblad tips gegeven met betrekking tot de afstanden, hoogtes en verbindingen van de gebruikte toestellen.

Hoe zullen we deze bank verplaatsen?

Verschillende werkwijzen tijdens de les

a Nadat de leerkracht de activiteiten heeft uitgelegd, kunnen de kinderen en de leerkracht het Werkblad raadplegen om:

- de regels na te lezen
- niveaus van deelname te bepalen
- aanwijzingen te raadplegen, waardoor de kinderen de activiteit op een hoger niveau kunnen uitvoeren.

Dit is een leuke tip

b De leerkracht legt niet alle activiteiten uit en laat één of meerdere groepjes met behulp van de Werkbladen het spel opstarten. De leerkracht wijst één kind aan dat het Werkblad voorleest. De andere kinderen luisteren naar deze uitleg.

Maak de letter 'K'

Tijdens het wisselen kunnen deze groepjes het spel voordoen, zodat de andere kinderen de activiteit direct kunnen opstarten.

c De leerkracht wijst één of meerdere coaches/trainers aan. Met behulp van het Werkblad probeert de coach aanwijzingen te geven:

- bijvoorbeeld een kind dat deze les niet meedoet
- of een kind dat de activiteit goed beheerst.

Dans

Speciale Werkbladen

De dans- en opdrachtkaarten van Basisopstelling dertien worden in de les gebruikt om ideeën op te doen. De acrobatieekaarten van Basisopstelling zeven en veertien zijn voorbeeldkaarten, aan de hand waarvan kinderen acrobatische kunsten kunnen uitvoeren in opklimmende moeilijkheid.

Voorbeelden

Hieronder wordt de inhoud van de Werkbladen toegelicht aan de hand van voorbeelden.

Het voorblad laat de opstelling zien aan de hand van een plattegrond en een foto. Tevens worden de gebruikte materialen aangegeven. Dit blad vormt een hulpmiddel bij het klaarzetten van de opstelling. Het werkblad wordt in de zaal gelegd. De kinderen kunnen de plaatsing van de diverse materialen goed aflezen.

Acrobatiek

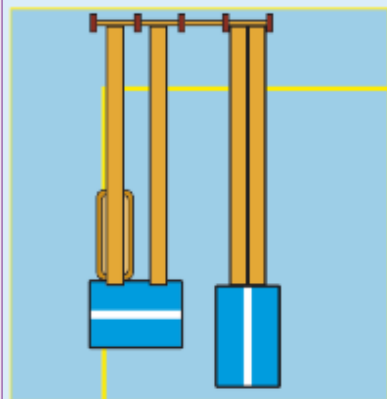
Waaruit bestaan de activiteitsbeschrijvingen?

Van elke activiteit in de methode is één werkblad gemaakt. De voorkant beschrijft: Wat ga je doen, Regels en de tips/aanwijzingen. Op de achterkant zijn de niveaus beschreven.

Wat ga je doen?

In kindertaal en in korte bewoordingen wordt beschreven wat het kind of de kinderen bij deze activiteit gaan doen.

Wat ga je doen?

Klim in het klimraam en glijd **zittend** naar beneden. Je mag zelf kiezen bij welke bank. Met een tapijttegel of matje ga je sneller.

Als het lukt, mag je:

- een hogere bank proberen;
- dezelfde bank in **hurkzit** proberen.

Als het in hurkzit lukt, mag je:

- een hogere bank proberen;
- dezelfde bank **staand** proberen.

Regels

De belangrijkste regels worden met een foto duidelijk gemaakt.

Regels

Geef na de landing het touw door aan de volgende zwaaiër

Wachtende kinderen staan achter de bank

Blijf buiten het zwaai gebied als er geschommeld wordt

Tips

Met behulp van foto's worden handige aanwijzingen gegeven.
Bijvoorbeeld: Hoe leer je beter springen over de kast, met een hurkwendsprong?

Tips voor de hurkwendsprong

Hoe zet je je handen op de kast?

Benen rechts = handen links

Benen links = handen rechts

Je eindigt met je gezicht in de richting van de kast

Niveaus

Bij elke activiteit zijn vier tot dertien niveaus beschreven. Zowel de leerkracht als de kinderen kunnen met behulp van deze niveauaanduidingen keuzes maken. Er worden tips gegeven hoe de kinderen zoveel mogelijk op hun eigen niveau kunnen bewegen. Dat is het meest leerzaam en het meest veilig.
Makkelijker en moeilijker

In zit glijden

Niveau a: van een dubbele bank. Hoogte: 4e sport

Niveau b: van een dubbele bank. Hoogte: 4e sport

In hurkzit glijden

Niveau d: van een dubbele bank. Hoogte: 4e sport

Niveau e: van een dubbele bank. Hoogte: 4e sport

Mogelijkheden die de bewegingsactiviteit kunnen verzwaren of verlichten.

Tegelijk en met sterke armen!

Informatie

Via de website www.in-beweging.net kunnen via het tabblad basislessen 2009 de eerste twee basislessen en de werkbladen daarvan gratis worden gedownload. Tevens kan de methode via deze website worden besteld. Op de website www.basislessen.nl kunnen filmpjes worden bekeken van Basisopstelling één.

van een enkele bank.
e sport

Niveau c: van een enkele bank.
Hoogte: 5e sport met kastkop
aan uiteinde

van een enkele bank.
e sport

Niveau f: van een enkele bank.
Hoogte: 5e sport met kastkop

In een volgend artikel zullen mogelijkheden van de website www.basislessen.nl worden beschreven.

Wim van Gelder heeft Scholings- en adviesbureau Van Gelder in beweging en is docent aan de Hogeschool INHolland. Daarnaast is hij voorzitter van de stichting Motorische Remedial Teaching in beweging.

Hans Stroes heeft Scholings- en adviesbureau Stroes in beweging en is opleidingsdocent Motorische Remedial Teaching. Bastiaan Goedhart is docent aan de Hogeschool INHolland en vakleerkracht op basisschool De Lunetten in Heemskerk.

Literatuur

Gelder van, W., Stroes, H. en Goedhart, S. (2009). *Basislessen bewegingonderwijs deel 1* Elsevier, Maarssen. ISBN 97890 352 3023 1

Gelder van, W., Stroes, H. en Goedhart,

Voorbeeld van het Werkblad Doeljagerbal uit Basisopstelling twee

WERKBLAD BASISOPSTELLING 2		VAK 3 DOELJAGERBAL	2
		Wat ga je doen? - De jager ligt op zijn knieën in de rechterhal bij de basketbal. De bal wordt uit de rechterhal naar de linkerhal geschoten. - De hazen lopen in de rechterhal bij de basketbal. De bal wordt uit de rechterhal naar de linkerhal geschoten. Spelregels - De jager kan een nieuwe jager kiezen en dat mag geen jager zijn die al in het spel is. - De hazen die in het spel zijn worden doorgegeven. - Iedereen is vrij. Spelende - De jager mag als de hazen afgeleid zijn. - De hazen winnen als de verlosbal 2 keer door de basket is gegaan.	
Regels voor de jager De jager mag lopen met de bal en de hazen ook. De jager gooit de bal naar de linkerhal met de bal. Zieken, zoals niet op de foto, tellen niet. De jager is af als hij of zij (geheel) aan de verlosbal komt. De hazen zijn af Als een hazen geraakt wordt door de bal van de jager, mag hij de goet, de maat of een andere hazen. Als een hazen leegst aan de jager dat komt. Hazen die af zijn, gaan aan de kant zitten. De hazen zijn vrij Een hazen goet de bal ... door de basket. Alle hazen zijn vrij.			

WERKBLAD BASISOPSTELLING 2		VAK 3 DOELJAGERBAL	2
Tips voor de jager Goed de hazen van afstand af. Mit op de hazen met de verlosbal. Goed in de rechterhal om de hazen. Wat de richting van het spel verander. Tips voor de hazen Laag de jager uitkomen van de basket te gooien. Het risico is dat de jager kan naar de verlosbal punten en problemen in een keer. Mit de verlosbal is de basket als de jager de bal niet gepoet heeft. Lak met de verlosbal de jager weg van de basket. Plaatsje voor de hazen & makke/leer voor de jager - De hazen winnen als de bal 2 keer door de basket is gegaan. - De jager is vrij. Plaatsje voor de jager & makke/leer voor de hazen - De jager op de laatste stand. - De jager moet de ring, alle hazen vrij en 1 hazen vrij. - Een extra hazen (bal) is een hazen van de jager weg van de basket op gepoet dat worden. - De hazen mogen niet de basket van de handen afgeven. Bal tegen de ring: Een extra hazen (bal) is een hazen van de jager weg van de basket op gepoet dat worden.			

S. (2009). *Werkbladen Basislessen bewegingsonderwijs deel 1*. Elsevier, Maarssen. ISBN 97890 352 3024 8

Foto's: Bastiaan Goedhart
Correspondentie: hstroes@orange.nl

Rots en Water praktijk (3)

In het eerste deel ging het voornamelijk over het stevig staan. In het tweede praktijk-artikel (LO 13) heb ik de nadruk gelegd op de houding. In dit laatste artikel zal ik 'het grenzen aangeven' en 'pesten' behandelen. Twee belangrijke punten als we kijken naar het zelfvertrouwen en zelfbewustzijn. Wie ben ik en wat sta ik toe!

Door: Marcel van Marsbergen

Les 8, 9 en 10

In les 8, 9 en 10 komen grenzen aan de orde. Hoever mag iemand je lichamelijk benaderen voordat je 'STOP' roept. Wat is de afstand die hij/zij minimaal moet hebben om je aan te spreken. Is dat bij

Foto 1 en foto 2

iedereen hetzelfde? Voel je iemand dichtbij je staan? Met je ogen dicht?

Hoe bescherm je jouw grenzen? Lukt dat? Hoe zit dat in de echte wereld? Doe jij vaak wat anderen zeggen of juist helemaal niet? Ben jij een leider? Ben jij een meeloper? Ben jij een mix van beide?

Oefeningen die ik in deze setting vaak doe zijn oefeningen waarbij eerst één persoon een bepaald gebied (vaak een turnmatje) moet bewaken (niemand er op laten) met de volgende opdrachten:

1. Reageer uitsluitend als Rots.
2. Reageer uitsluitend als Water.
3. Reageer gemixt, de ene keer als Rots en de andere keer als Water.
4. Nu komt een hele groep naar je toe! Hoe reageer je dan?
5. Er zijn nu enkele leerlingen toch op je gebied. Wat nu?

Zo zijn er verschillende voorbeelden te bedenken die leerlingen kunnen helpen een keuze te maken en ervaring op te doen wat voor hun het beste werkt.

Les 11 en 12

In les 11 en 12 komt pesten aan bod. Hierover is natuurlijk al veel geschreven

in de literatuur. In les 11 ga ik in op actuele dingen die in de klas spelen. Liefst een recent geval behandel ik in de praktijk waarbij ik natuurlijk eerst met de leerling die gepest is bespreek of hij/zij het prettig vindt dat ik dit in de les behandel. Mocht dat niet zo zijn dan verdraai ik de situatie en betrek het tot mezelf. Ook laat ik vormen terugkomen die we in de eerste lessen hebben besproken en probeer de oefeningen hier en daar moeilijker te maken. Oefeningen met groepjes, afvalrace waarbij je gaat proberen door middel van trekken de voet van één van je tegenstanders op de mat te krijgen. Polsgreep en elkaar niet los laten!

Elkaar over een lijn trekken wordt nu een oefening waarbij je moet proberen om in een vak elkaars voet die van de grond is weer op de grond te krijgen. In polsgreep en met zorg voor elkaar. Je tegenstander mag niet geblesseerd raken dus je laat hem of haar nooit los!

Als afsluiting (les 12) zullen we een plankje doorslaan met daarop een wens ter afsluiting van de lessenreeks. Dit kleeft ik aan in een grote situatie. Leerlingen komen naar voren en slaan een plankje door met eventueel daarop

Foto 3

Foto 4

een wens. Deze aansprekende, altijd spannende, activiteit zorgt ervoor dat de leerlingen met een goed gevoel de les afsluiten en zo dus, na ontvangst van een deelnamecertificaat (getekend door de mentor en mij), een goede (en leuke) ervaring hebben opgedaan en wat handvatten hebben meegekregen voor de praktijk. De mentor zal het boekje, met huiswerkopdrachten, beoordelen en uiteindelijk de lessenreeks afsluiten met een gesprek over de opgedane ervaring. Hieruit blijkt veelal dat leerlingen andere inzichten hebben gekregen over hoe je in situaties kan staan en wat je er daadwerkelijk allemaal zelf mee kan.

Hoe nu in je eigen praktijk?

Deze lessenreeks is veelal afgeleid van de lessenreeks die aangegeven is tijdens de Rots en Watercursus en oefeningen die zijn te vinden in het boek dat bij de cursus hoort. Deze cursussen zullen de Rots en Watertrainers meer verdiepingsachtergronden geven en een veel uitgebreider beeld geven van de te behalen doelen. Ik ben in deze lessenreeks niet volledig geweest maar heb geprobeerd u een beeld te geven van enkele van de vele oefeningen en inzichten. Elke Rots en Watertrainer geeft in zijn eigen praktijk delen of deeltjes uit deze denkwijze aangevuld met oefeningen en opdrach-

ten die actueel en gewenst zijn op zijn type onderwijs. Ook zijn er regelmatig verzoeken van ouders voor deelname aan groepen die buitenschools door Rots en Watertrainers worden aangeboden. Via een mailgroep (die verzoeken worden via Freerk Ykema doorgestuurd) worden de trainers op de hoogte gehouden van ontwikkelingen, congressen en kinderen/volwassenen die graag een training willen volgen. Om deel te nemen aan de mailgroep moet je eerst een training hebben afgerond en het certificaat hebben behaald.

Op mijn eigen school verweef ik de oefeningen ook in de LO-lessen. Bijvoorbeeld als inleiding of als afsluiting van een les. Nieuwe klassen zullen veel meer te maken krijgen met deze lessen dan klassen die het al gehad hebben. Het moeilijke in mijn eigen situatie is dat de klassen niet constant compleet zijn. In het Cluster 4-onderwijs is het moeilijk continuïteit aan deze methodiek te geven door de wisselende samenstellingen. Dit komt het groepsproces niet ten goede. Ook zorgt het voor 'achterstand' die niet zo gemakkelijk is in te halen. Dit gezien het feit dat je een leerling niet snel met een andere klas laat meedoen om de gemiste les in te halen. Het groepsproces, zeker bij een 'beginnende klas' is belangrijker in dit geval. Ikzelf doe deze lessenreeks dan ook veelal in het begin van het schooljaar. Op mijn school is er ruimte dit te doen naast de lessen LO.

Rectificatie

In mijn introductie op Rots en Water (LO nr. 9) heb ik per ongeluk gemeld dat Rots en Water is ontwikkeld in Nieuw-Zeeland. Dit is niet waar. Rots en Water is ontwikkeld en uitgebreid getest in Nederland en daarna in o.a. Nieuw-Zeeland verder ontwikkeld. Tegenwoordig is het zelfs aangepast aan verschillende doelgroepen zoals bijvoorbeeld autisten.

Voor meer info over Rots en Water :
www.rotsenwater.nl

Foto's Marcel van Mansbergen

Correspondentie:
m.marsbergen@chello.nl

IRun2BFit (1)

Dit artikel is het eerste inleidende artikel in een reeks van drie. In de volgende twee artikelen wordt meer inhoudelijk op het lesmateriaal ingegaan. Door: Jeroen Kroeze

Leefstijlprogramma

IRun2BFit is een prikkelend beweeg- en leefstijlprogramma van tien weken voor jongeren uit het voortgezet onderwijs. Het doel is jongeren bewust te maken van het effect van bewegen en een gezonde leefstijl op hun gezondheid en fitheid, en hen dit op een plezierige manier in de praktijk te laten ervaren. In de afgelopen jaren hebben bijna 10.000 jongeren in Ede, Enschede, Veenendaal, Zwolle en Steenwijk aan IRun2BFit deelgenomen.

Het idee

Het idee voor IRun2BFit ontstond bij oud marathonkampioen Gerard Nijboer dicht bij huis: *Op 13-jarige leef-*

tijd maakte mijn dochter, die altijd een hekel had aan sport, de grote stap naar de middelbare school. Daarvoor moest ze elke dag naar Meppel fietsen: 15 km

heen- 15 km terug. Tot mijn verbazing trok ze op de vrije zaterdagen zonder wat te zeggen haar hardloopschoenen aan om steeds 5 km hard te lopen in de prachtige natuur. Na enkele weken besloot ik het haar te vragen: "Hoe komt het dat je enkele maanden terug niets wilde weten van sporten en nu blijkbaar het toch leuk vindt?" Haar antwoord: "Papa, ik wil goed voor mijzelf zorgen. Bij ons op school wordt in biologie verteld hoe belangrijk dit is en dat bewegen en goede voeding veel voor je gezondheid betekent". Verrast door haar eigen initiatief, maar teleurgesteld toen ik hoorde dat ze de enige van haar klas was die de daad bij het woord voegde, ging bij mij een lampje branden: De middelbare scholen helpen kinderen op weg naar volwassenheid op goed spoor, maar vergeten initiatief te nemen voor de vervolgstappen. De 'IRun2BFit' gedachte was geboren!

Schema van thema's

weken

- week 1 (kick off)
- week 2
- week 3
- week 4
- week 5 en week 6
- week 7
- week 8 (testloop)
- week 9
- week 10 (evenement)

thema's

- fitheid en jouw doelen
- hart en jouw hartslag
- longen en jouw ademhaling
- voeten en jouw loopstijl
- voeding en jouw eetpatroon
- huid en jouw kleding
- zintuigen en jouw beleving
- wedstrijd en jouw voorbereiding
- finish en jouw persoonlijke resultaten

Testloop Veenendaal

Opbouw programma

Het IRun2BFit-programma is opgebouwd rondom conditie, kennis en fun en duurt tien weken. Elke week staat een thema centraal (hart, longen, spieren, voeding,...). Dit thema wordt zowel in de biologies (theorie) als de les lichamelijke opvoeding (praktijk) uitgewerkt. 'Leren en doen' vindt vakoverstijgend plaats. Daarnaast volgen jongeren een trainingsschema (twee keer per week tijdens LO, een keer per week thuis) dat hen in staat stelt om een 5 kilometer uit te kunnen lopen. IRun2BFit start met een feestelijke gemeenschappelijke kick off (soms wel 1200 jongeren), en sluit af met de deelname aan een 5 kilometer bij een groot grandioos loopevenement in de eigen regio. De grootschaligheid en het enthousiasme van de toeschouwers maakt voor vele jongeren de evenement-deelname tot een geweldig sportfeest.

Belangrijke pijlers IRun2BFit

De belangrijkste pijlers zijn:

- jongeren (klas 2 of 3) bewust maken welke invloed zij hebben op hun leefstijl
- de schoolsetting inzetten als plaats om dit leerproces te organiseren,
- docenten, ouders en looptrainers vormen belangrijke gidsen
- iedereen uit de klas doet mee: wel of niet (in)actief
- de individuele prestatie telt (en niet de absolute): uitlopen en volhouden!
- fit worden zonder pijn lijden: lopen op 80% van je maximale hartslag
- ervaren van beweegplezier is van groot belang om ook ná afloop van IRun2BFit uit eigen beweging actief te blijven.

Kick off Zwolle

Effectiviteit

In 2009 heeft de Radboud Universiteit uit Nijmegen een pilot onderzoek uitgevoerd naar het effect en rendement van IRun2BFit. De bevindingen van deze effectevaluatie geven aan dat het IRun2BFit programma effectief is en dat de inhoud en de 'fun'-factor van het programma verder ontwikkeld dienen te worden. Het tien weken durende

bewegingsprogramma van IRun2BFit leidt tot een duidelijke toename van de fysieke fitheid van de deelnemende jongeren. Ook lijkt het programma een mogelijk positief effect te hebben op de buikomvang, een belangrijke risicofactor voor hart- en vaatziekten.

Andere opbrengsten

Naast het effect op jongeren, heeft IRun2BFit ook een positieve input op de relaties tussen docenten onderling en tussen docenten en leerlingen. Het samen trainen en lopen creëert kenne-

lijk ook een andere positieve chemie. Ook wordt de intensieve samenwerking tussen de scholen, gemeente en atletiekvereniging als waardevol ervaren. Door alle publiciteit in de lokale media is IRun2BFit een positieve maatschappelijke 'energizer' voor iedereen!

Ambitie 42.195

IRun2BFit is een concept dat zich voortdurend ontwikkelt en innoveert. Zowel ten aanzien van het lesprogramma in de tien weken, de uitbouw van het concept naar de hogere klassen als ook ten aanzien van de groei van het aantal jongeren dat deelneemt. De ambitie van de stichting IRun2BFit is 42.195 jongeren jaarlijks te laten deelnemen. Iets voor uw school?

Correspondentie: jeroeze@hetnet.nl
Voorzien van foto's uit pr IRun2BFit

Kick off Veenendaal

Een maatschappelijke stage BSM in Gambia!

Afgelopen zomer kwam er een heel speciaal verzoek. Een aanvraag uit Gambia: willen jullie een sportontwikkelingsproject op the Jambanjelly School op poten zetten en uitvoeren? Met twee docenten BSM (ondergetekenden) en vier leerlingen BSM van het Roelof van Echten College (RVEC) in Hoogeveen, hebben we de unieke kans om een maatschappelijk project op deze school in Gambia te organiseren en uit te voeren.

Door: Jaap Scholing en Oscar Linde

De maatschappelijke stage

Sinds de invoering van de tweede fase is het vak LO2 opgegaan in het uitgebreidere Bewegen, Sport en Maatschappij (BSM). De maatschappelijke stage werd geïntroduceerd. Met behulp van een combifunctionaris zijn we op zoek gegaan naar geschikte aan sport gerelateerde maatschappelijke stages bij verenigingen, naschoolse opvang, basisscholen en SWW (Stichting welzijnswerk) Hoogeveen. Onze BSM-leerlingen hebben sport- en spelactiviteiten aangeboden op de naschoolse opvang, introductielessen van hun favoriete sport op basisscholen gegeven, de sportdag basisonderwijs begeleid en fitnesslessen voor het GALM-project afgenomen. (GALM staat voor Groninger Actief Leven Model en is een bewegingsstimuleringsproject voor senioren). Leerlingen kwamen zelf ook met mooie invullingen: fietsen met gehandicapten, 'bommen' (bewegen op muziek) op de basisschool, de organisatie van een kersttoernooi op de hockeyclub enzovoort. De maatschappelijke stage vinden wij een waardevolle ver-

breiding van het programma BSM. We lopen met deze aan sport gerelateerde projecten vooruit op de schoolbrede maatschappelijke stages.

De relatie met the Jambanjelly School

Sinds 2005 heeft het RVEC Hoogeveen een samenwerkingsverband met de Jambanjelly School. In 2006 zijn er van de gelden, van een zeer geslaagde inzamelingsactie, vier degelijke lokalen en goede toiletvoorzieningen gebouwd. Oud-collega Christine Bruinsma en collega Greetje Smid zijn jaarlijks in Gambia te vinden en hebben hechte banden met het personeel van de Jambanjelly School opgebouwd. Op de Gambiaanse school is er de wens om Physical Education (PE) breder en dieper neer te zetten. Deze aanvraag sluit prachtig aan bij het maatschappelijke karakter van het vak BSM. Op 11 november vliegen we naar Gambia en gaan een week allerlei sporten, activiteiten, spelen en dans organiseren en begeleiden. Het hoofddoel is om de sportlessen kwalitatief op een hoger niveau te tillen.

Wat doen ze daar aan sport en bewegen?

De school heeft één voetbal en een grote zandvlakte. Op het bureau van de schooldirecteur ligt een voetbal als pronkstuk. De lessen PE worden door een docent wiskunde en een docent Engels verzorgd. De lessen bestaan voornamelijk uit hardlopen en verspringen. Het programma sport en bewegen is nogal pover. Met onze kennis, een gezonde inzet, een stukje creativiteit, wat geld, een hoop enthousiasme en wat extra handen is er veel te bereiken.

Het team

Vier BSM-leerlingen uit 5 en 6 vwo gaan ons assisteren bij de realisatie van dit uitdagende en avontuurlijke project. Deze leerlingen zijn via een zorgvuldige sollicitatieprocedure geselecteerd. Een aantal maanden geleden kregen onze vwo BSM-leerlingen een uitnodiging om een sollicitatiebrief te schrijven. We ontvingen 22 reacties. De acht leerlingen met de beste brieven mochten op sollicitatiegesprek komen. Het niveau van de kandidaten was verbluffend! De sollici-

Het team

tanten kwamen met goede creatieve en praktische ideeën, ze maakten de link met hun vervolgopleidingen en verwoordden hun persoonlijke drijfveren. De commissie, bestaande uit Greetje, Jaap en Oscar, heeft nagenoeg unaniem voor Marinda, Jasper, Iris en Eva gekozen. Zij vormen samen met ons een sterk team. We hebben allemaal verschillende kwaliteiten, die in Gambia goed van pas zullen komen. Marinda is goed in dans en turnen, Jasper is een echte spelman, Iris is een ervaren lesgever en Eva is een echte regeltante.

Na een aantal teamvergaderingen hebben we een plan opgesteld om een kwalitatief maar ook kwantitatief goed en divers programma te bieden, dat de docenten daar vele handreikingen voor hun eigen lessen geeft.

Materiaal

Extra sport- en spelmateriaal is broodnodig. In oktober is er een schip met allerlei gebruikte en nieuwe sportmaterialen naar Gambia afgereisd. In de container zitten allerlei ballen, een softbalset, atletiekspullen, badmintonrackets, een muziekinstallatie enzovoort. In onze koffers gaan lintjes, fluitjes, cd's, frisbees, stopwatches en 12 beachball setjes mee. De sectie LO heeft het prijzengeld van de verkiezing *sportiefste*

school van Nederland 2008 (tweede plaats) voor de aanschaf van materiaal ingezet. Met de opbrengst van de kerstmarkt, een maatschappelijk project van onze tweedeklassers, zullen er nog meer ballen, baskets en volleybalnetten worden verscheept.

De invulling van de maatschappelijke stage in Gambia

Om te laten zien wat je allemaal kunt met het materiaal zullen we een breed scala aan workshops en clinics voor de kinderen van de Jambanjelly School verzorgen. De Gambiaanse collega's kunnen observeren, meedoen, ervaren, assisteren en begeleiden. Activiteiten als dans, acrogym, badminton, volleybal, basketbalachtige spelvormen, verschillende atletiekonderdelen en nog veel meer zal onder de aandacht gebracht worden. Op onze laatste dag organiseren we een traditionele sportdag, waarbij we zo veel mogelijk leerlingen proberen te bedienen. Aan het einde van elke dag spelen we een bekende of minder bekende sport, zoals softbal en ultimate frisbee, met de collega's en een aantal goede sporters uit de bovenbouw van de Afrikaanse school. Op deze manier proberen we de spelen zo goed mogelijk over te brengen, zodat de sportleraren van Jambanjelly deze activiteiten in hun les-

sen kunnen gaan aanbieden. Op de dag van aankomst en de dag van vertrek zullen we een mixed toernooi voetbal en een interland volleybal Nederland - Gambia spelen. We hopen dat deze activiteiten de saamhorigheid bevorderen. In de pauzes tussen de verschillende dagdelen zullen we samen met de Gambiaanse sportleraren de activiteiten bespreken en evalueren. We hopen dat er een mooie uitwisseling van ideeën ontstaat.

Het blijvende effect van ons bezoek

Met onze komst wordt het sportmateriaal flink uitgebreid. Later zal er nog meer materiaal worden verscheept. Tijdens ons verblijf proberen we de docen-

ten PE te inspireren en op weg te helpen om zelf goede, gevarieerde en boeiende lessen te kunnen aanbieden. In de voorbereiding zijn we druk bezig met het maken van geplastificeerde leskaarten, die na ons vertrek de docenten van dienst kunnen zijn bij hun sportlessen. Met al deze input hopen we een langetermijneffect te bewerkstelligen. Misschien dat we ooit nog een keer terug kunnen komen om te kijken wat het blijvende effect is voor Physical Education op Jambanjelly. In de tussentijd kunnen we via het internet onze collega's adviseren en verder op weg helpen.

Interview met de BSM-leerlingen: Eva Bokslag

Wat zijn je verwachtingen?

Ik denk dat wij op het gebied van sport veel bij kunnen brengen aan de leerlingen van de Jambanjelly basic cycle school. Ik denk en hoop dat we veel gaan leren van de mensen daar.

Waar kijk je in het bijzonder naar uit?

Ik ben wel vooral benieuwd naar de school. Het lijkt me raar om te zien hoe anders het is dan hier in Nederland.

Waar zie je tegenop?

Het eten in Gambia lokt mij niet zo. Ik hoop dat we er niet ziek van worden.

Interview met de BSM-leerlingen: Iris Korvemaker

Wat zijn je verwachtingen?

Ik denk dat we daar met veel enthousiasme worden ontvangen en dat we vele nieuwe uitdagende spelvormen kunnen aanbieden aan de kinderen.

Waar kijk je in het bijzonder naar uit?

Ik verwacht een cultuurschok.

Mevrouw Smid vertelde dat daar veel armoede is in Gambia en dat hun levensmentaliteit heel anders is. De mensen schijnen heel positief, enthousiast en gastvrij te zijn.

Waar zie je tegenop?

Ik zag het meeste op tegen de inentingen. We kregen twee prikken in onze bovenarmen. Je voelde het nauwelijks.

Hepatitis vaccinatie

Interview met de BSM-leerlingen: Jasper Kiekens

Wat zijn je verwachtingen?

Iedereen kent Afrika natuurlijk wel van de tv, maar ik denk dat het heel anders is om het met je eigen ogen te zien.

Waar kijk je in het bijzonder naar uit?

Het ervaren van het land, de school, de mensen, het lesgeven, het lijkt mij allemaal een bijzondere ervaring.

Waar zie je tegenop?

Ik zie helemaal nergens tegen op. Ik zie alleen het grote avontuur!

Twee vaccinaties tegelijk

Interview met de BSM-leerlingen: Marinda Blokkzijl

Wat zijn je verwachtingen?

Ik verwacht een gezellige week waarin we veel zullen zien en meekrijgen van de cultuur en de mensen in Gambia. Hun manier van lesgeven, omgang met anderen, het eten, de voorzieningen enzovoort.

Waar kijk je in het bijzonder naar uit?

Ik zie het meeste uit naar de cultuur waar we straks mee in aanraking zullen komen. Hoe zullen de Gambianen op ons reageren en wij op hen?

Waar zie je tegenop?

Ik hik het meeste aan tegen het lesgeven in het Engels en het vliegen. Ik heb nog nooit gevlogen en het lijkt me doodeng!

Aftellen

Momenteel zijn we de dagen aan het wegstrepen. Het kriebelt, maar er moet nog veel gebeuren. We moeten nog een aantal keer om de tafel. Er wordt hard gewerkt aan de lesbrieven, de lesvoorbereidingen en de organisatie ter plekke. Ook in Gambia hebben we een druk en uitgebreid programma. In het weekend en op de avonden hebben we gelukkig genoeg tijd om het land, de cultuur en de mensen te verkennen, ontdekken en ontmoeten. We maken een avontuurlijke bushtrip door het Afrikaanse land en

een boottocht op de rivier de Gambia. In de avondurtjes zullen we menigmaal de zonsondergang op het witte zandstrand van *Paradise Beach* bewonderen. Eén ding is zeker dit is een fantastische kans en ervaring, die onze levens zal verrijken.

Als we terug zijn sturen we zeker een reisverslag naar de *Lichamelijke Opvoeding*.

Foto's Oskar Linde

*Correspondentie: jhshcoling@planet.nl
oscarlinde@planet.nl*

De Kick in Atletiek

Diny Bom

2008, Meppel, Edu'Actief

ISBN: 978 90 6053 817 3

In dit atletiekboek voor het onderwijs beschrijft Diny Bom aan de hand van duidelijke illustraties en foto's de verscheidenheid aan onderdelen die de 'Moeder der sporten' rijk is. Niet alleen is er een inleidende beschrijving te vinden over de historie, ontwikkeling en records per atletiekonderdeel, ook wordt ingegaan op de mechanische & dynamische aspecten die belangrijk zijn bij de uitoefening. Daarnaast worden de verschillende technieken uitgelegd aan de hand van beeldseries en een foutenanalyse-overzicht. Per onderdeel geeft de auteur ook tal van oefen- en spelvormen aan.

De titel van het boek geeft duidelijk de bedoelingen van de auteur weer: het is 'kicken' in de atletiek. En dan met name dat deel van de atletiek dat zo geschikt is voor het onderwijs. Het boek staat dan ook vol van informatie om de lessen LO op een aantrekkelijke en verantwoorde manier te verzorgen. Dit zijn niet alleen de woorden van Diny Bom, maar zij maakt het met dit boek ook meer dan waar. Het is informatief en zeer praktisch ingevuld voor de LO-er,

die zijn of haar atletieklessen op een waardevolle manier invulling wil geven.

Het boek is ingedeeld in een eerste gedeelte dat de kerndoelen en eindtermen van de lichamelijke opvoeding, gericht op de atletiek, beschrijft. Daarna wordt per hoofdstuk aandacht besteed aan één atletiekonderdeel, geschikt voor en gericht op het onderwijs. Hierbij volgt de auteur een duidelijk format met een logische opbouw toewerkend naar allerlei methodische oefenvormen en spelvormen. Er wordt uitgegaan van verschillende leerdoelen per onderdeel

en de oefenstof per leerdoel is onderverdeeld in drie categorieën: geschikt voor primair onderwijs, onderbouw en bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

In het laatste gedeelte wordt ingegaan op een aantal competitieve vormen, zoals verschillende meerkampjes voor sportdagen, klas-sencompetities en individuele meerkampen. Daarbij is apart ook nog een prestatieladder bijgeleverd met scores per atletiekonderdeel voor jongens en meisjes van 12 tot 18 jaar. Misschien iets minder interessant in het laatste deel: 'Handige tips' van de Atletiekunie met linken naar de sport. Tot slot nog bijgeleverd een dvd met allerlei scoreformulieren en opdrachtenkaarten voor verschillende loop- en estafettevormen.

Met dit boek is de auteur geslaagd in het willen bijdragen aan het uitdagend en zinvol brengen van atletiek in het onderwijs, waarbij de leerlingen een actieve rol innemen en met succesbeleving deel nemen aan de lessen LO.

Ben Vet

docent atletiek ALO Amsterdam

R ► AFDELINGEN/AGENDA

VERSCHUILEN ACHTER BEVOEGDHEID OF ZICHTBAAR DOOR BEKWAAMHEID

Congres over de rol en de plaats van de mbo-SB in het bewegingsonderwijs

Datum: 20 januari 2010

Tijd: 19.15 - 22.00 uur

Plaats: Willem Lodewijk Gymnasium Groningen

Organisatie: KVLO - De Noorder

Maatschappelijke ontwikkelingen als de BOS-impuls, combinatie-functionaris, beweegteams en sportieve school hebben (bewegings)onderwijs en sport dichter bij elkaar gebracht. Dit brengt met zich mee dat naast de vakleerkracht en bevoegde groepsleerkracht (hbo) meer en meer de mbo-SB (lobos) in het onderwijs verschijnt. De groei aan mbo-opleidingen sport & bewegen draagt hier verder aan bij. Er is de nodige roering rond deze ontwikkeling. Aspecten als bevoegdheidscriteria, pedagogische verantwoordelijkheid en diverse kwaliteitscriteria zijn daarbij aan de orde. Met nieuwsgierig geopende ogen voor de gaande ontwikkelingen en

uit verantwoordelijkheid voor het vak, de vakcollega's en de leerlingen wil De Noorder er graag een bijdrage aan leveren.

De Noorder nodigt de partijen, die in het maatschappelijk veld actief zijn, graag uit hier samen over te discussiëren op woensdag 20 januari 2010. De vakwereld nodigen we uit zich niet te (blijven) verschuilen achter bevoegdheidsregels en de sportleider op mbo-niveau (lobos) vragen we juist de bevoegdheidsregels in het onderwijs te respecteren. Van daaruit willen we naar een model van zinvolle respectvolle en legitieme samenwerking. Na een viertal korte inleidingen wordt achtereenvolgens gediscussieerd over: doelstellingen, belangen, overeenkomsten en verschillen kwaliteit en kwantiteit in relatie tot de personele inzet juridische, financiële en organisatorische kaders samenwerking; wie en hoe?

Namens bestuur De Noorder, Wilt Dijkstra

Correspondentie: wilter@hetnet.nl

Op krukken in de rimboe

'Changing lives through sport'. Dat is de slogan van SCORE, de ontwikkelingsorganisatie waar ik deze zomer voor heb mogen werken. En dat is ook wat ik wilde bereiken toen ik me aanmeldde voor het project 'Scoren in Zuid-Afrika' (SIZA). Maar hoe leg je uit dat sport heel gezond voor je is wanneer je op krukken met een been in het gips ergens in een Zuid-Afrikaans dorpje aankomt?

Door: Bert Meinema

Ergens in april van 2009 kwam ik op Hyves een advertentie tegen. Er werd een project gestart onder de vleugels van SCORE. SCORE is een zuidelijk Afrikaanse sportontwikkelingsorganisatie die al sinds 1991 bestaat. Het project heette SIZA (Scoren in Zuid-Afrika) en werd uitgevoerd in samenwerking met De Nationale Jeugdraad.

Hoe het allemaal begon...

Na een sollicitatiegesprek was het een feit; ik mocht samen met veertien anderen naar Zuid-Afrika om voor SIZA/SCORE aan het werk te gaan. Het doel van SCORE is om jongeren, door middel van sport, vaardig-

heden te laten ontwikkelen op het gebied van sport, management en het leven. Zo zorgt SCORE ervoor dat jongeren de kans krijgen zich te ontwikkelen én een bijdrage kunnen leveren aan hun gemeenschap. SIZA is een klein project binnen grotere programma's.

Wat was nu onze rol in het SIZA-project? Wij zouden vijf weken naar Zuid-Afrika gaan om daar sportlessen te geven op een school en ook buitenschoolse sportactiviteiten te organiseren. Onze rol was enkel om de community een boost te geven. Het idee achter SIZA is dat jongeren uit

Nederland kennismaken met internationale samenwerking. Belangrijke thema's zijn interculturele communicatie, kennisuitwisseling en samenwerking. Omdat we heel nauw samenwerkten en samenleefden met de mensen uit de gemeenschap, is culturele uitwisseling ook één van de pijlers van dit project (wederzijds begrip).

Voorbereiding

Voordat we naar Zuid-Afrika vertrokken, hadden we eerst nog een voorbereidingsweekend in Utrecht met veel informatie over cultuurverschillen, ziektes en de in Zuid-Afrika heersende vooroordelen. We kregen ook te horen dat we het eerste weekend in Zuid-Afrika, in Pretoria zouden verblijven. Daar zouden we ons verder voorbereiden op ons avontuur. Halverwege de maand stond bovendien nog een evaluatieweekend in het bekende Kruger Park op het programma. Kortom: dat was een mooi vooruitzicht.

Donderdag 9 juli was het dan zo ver, om half elf vlogen we naar Johannesburg. Daar werden we door twee super enthousiaste werknemers van SCORE ontvangen: Eric en Mandla. We reden samen met hen naar Pretoria, de hoofdstad van Zuid-Afrika. Daar was het wel erg KOUD!!!! We wisten dat het daar winter was maar temperaturen rond het vriespunt waren toch iets te veel van het goede. Na een goede nachtrust was het tijd voor culturele activiteiten en workshops. Hoe gaan we straks lesgeven aan die kleine koters die misschien helemaal geen Engels spreken? De eerste dag waren we druk bezig met taal oefeningen. In Zuid-Afrika hebben ze elf officiële talen. De meest gesproken talen zijn Engels, Afrikaans en Zulu maar in het gebied waar wij zaten, spraken ze weer een andere taal. Na een zeer indrukwekkend bezoek aan het apartheidsmuseum in Johannesburg waren we ons er wel van bewust hoe erg de ras-sen haat zo'n twintig jaar geleden moet zijn geweest. Zaterdagmorgen moesten we weer verder met workshops. Zoals gebruikelijk hebben de Afrikanen wat moeite met tijdbewaking. Wij gokten er op dat we een wat langere pauze zouden hebben. Deze

moest maar even ingevuld worden met een partijtje voetbal. Tijdens deze geïmproviseerde wedstrijd kwam ik na een heel klein tikje nogal ongelukkig ten val. Ik wist het direct: ik had niets gebroken maar zeker mijn enkelbanden afgescheurd!

Tshidimbini

Een dag later vertrokken we naar Tshidimbini. Dit dorpje is zo klein dat het niet eens op Google Maps te vinden is! Met krukken en al ging ook ik die kant op. We zaten zes uur in de auto voor we bij onze gastgezinnen aankwamen. Daar kon ik meteen een heleboel uitleggen. Gelukkig spraken ze Engels. Ze wilden alles voor me doen. De rolverdeling in het gezin was ook meteen duidelijk te zien. De vader praatte met ons en de vrouw was in de keuken met de kinderen bezig. Die moesten op hun beurt weer precies doen, wat hun gecommandeerd werd. De eerste week stond in het teken van kennismaking met het gezin, de scholen en een stukje cultuur. We gingen een kralenketting maken die vaak aan toeristen verkocht wordt. Dit was echt een drama!!! Ik ben zes uur bezig geweest om zo'n ding te maken, om me vervolgens te realiseren dat zo'n ketting voor nog geen euro wordt verkocht. Hoeveel werken die vrouwen wel niet voor een klein beetje salaris? Verder hebben ook nog wat culturele dansen gezien en we zijn naar de typisch Afrikaanse Baobab-tree geweest. Helaas moest ik halverwege de week weer terug naar Pretoria voor controle in het zieken-

huis. Zoals verwacht moest ik geopereerd worden.

Lesgeven

Nu moest ik les gaan geven met een gips-poot! Gelukkig had ik heel wat hulp van de anderen, ik de kennis en zij twee benen. Samen kwamen we tot leuke lessen. Zelf kon ik af en toe wat voor doen en spelletjes zoals fopbal en stoelendans kon ik prima zelf doen en op den duur trefbal spelen. De school waar ik zat zag er prima uit, goede lokalen alleen weinig lesmateriaal. De school had ongeveer tien klassen met der-

tig leerlingen of meer per klas. Gedurende deze weken kregen zes klassen dagelijks een half uur gymles. Wanneer wij weg zijn wordt het hopelijk overgenomen door de internationale en lokale SCORE-vrijwilliger die een heel jaar in het dorp gaat wonen.

Het lesgeven op de school is wel lastig daar. Je hebt een beetje materiaal van SCORE bij je en het speelveld is ook niet echt geweldig. Het materiaal van ons bestond uit drie voetballen, twee basketballen, drie volleyballen en 25 pionnen gemaakt van lege flessen. We gaven les daar waar ruimte was. Voor ons was dat op een veld naast de school met een mooie grote boom. Voor onze begrippen was het veld heel slecht, stenen, kuilen, hoog gras, laag gras, of zelfs geen gras, maar het uitzicht is geweldig. Bergen en een geweldige mooie natuur om je heen. De voetbaltraining die iedere dag op het programma stond was wel heel frustrerend. Het moest een echte teamtraining worden. Ik had geen hesjes, kende de namen niet en ik kon niet inspringen waar dat nodig was. Hier heb ik dus bij lange na niet het maximale eruit kunnen halen. In de laatste week kon ik al wat meer staan en 'lopen' op mijn geopereerde voet. Dit maakte me voor mijn gevoel weer een stuk flexibeler waardoor ik meer spelletjes voor kon doen. Je ziet dat iets dan ook direct veel duidelijker is voor de kinderen. Het werkpatroon praatje-plaatje-daadje werkt dus overal.

Krugerpark

In het voorlaatste weekend zijn we voor een evaluatieweekend naar het Krugerpark gegaan.

Wat ging goed, minder goed en wat moest beter? Hierbij gebruikten we leuke evaluatiemanieren. Zo hebben we de bekende SWOT-analyse gebruikt, waarbij je er achter komt of de sterke/zwakke punten van de groep naar voren zijn gekomen. Daarnaast natuurlijk ook de kansen en bedreigingen. Als groep bleek dat we een goed en gevarieerd sportaanbod hebben gegeven en de bedreigingen vielen ook heel erg mee. Zo was het eten goed te doen alhoewel een gefrituurde kever, kippenpoot en gedroogde worm natuurlijk geen dagelijkse kost zijn. Daarnaast hebben we nog een leuke evaluatievorm gebruikt. Er was vooraf zowel individueel als vanuit SCORE een aantal goals gesteld. Op een getekende goal kon je aangeven of de bal naast ging of in de goal. Kortom had je gescoord of had je je doel gemist. Een simpele manier om te evalueren en ook heel leuk om als mentor toe te passen bij je klas.

Ook in het eindweekend hebben we samen geëvalueerd en zijn we tot de conclusie gekomen dat we een mooie maand hebben gehad. Natuurlijk had wel het één en ander beter gekund maar het belangrijkste was gelukt. We hebben veel kinderen aan het sporten gekregen, zowel tijdens de les als na schooltijd. Dit deden ze vooral met heel

veel plezier en enthousiasme. Dat is natuurlijk waarvoor we het gedaan hadden. Blijft het hier nu bij is dan de vraag, wat als wij weer weg zijn? Deze vraag kan ik gelukkig beantwoorden.

Duurzaamheid

Om zo goed mogelijk op de behoeften van een community (lokale gemeenschap) aan te sluiten, zijn er verschillende programma's opgesteld. In al deze programma's komen de volgende, voor SCORE belangrijkste onderdelen terug.

- *Ontwikkeling van en door sport:* het aangaan van langdurige samenwerkingsverbanden met communities en stakeholders om sport op te bouwen, te versterken en een permanente plaats te geven binnen de community.

- *Capaciteitsopbouw en capaciteitsversterking:* het aanbieden van een scala aan vernieuwende en doeltreffende oplossingen op maat, op het gebied van capaciteitsopbouw en capaciteitsversterking van communities, maar ook van sportorganisaties, partners en andere spelers op het gebied van sport en ontwikkeling.
- *Vrijwilligers en uitwisseling:* het lokaal en internationaal werven van sportvrijwilligers en het plaatsen van deze vrijwilligers in communities waar ze wonen en werken. De vrijwilligers worden grondig voorbereid en getraind door SCORE, zodat hun bijdrage aan de projecten maximaal kan worden benut voor ontwikkelingsdoeleinden. Een belangrijk thema binnen het vrijwilligersbeleid is de interculturele uitwisseling.

Door middel van training op het gebied van leiderschap en levensvaardigheden, evenals door het vestigen van permanente en democratische organisatiestructuren (lokale sportraden) en activiteiten op het gebied van sociale verandering, gebruikt SCORE de kracht van sport als middel voor ontwikkeling. Sport als middel is ook een belangrijke drijfveer van transformatie binnen een community; bijvoorbeeld in de vorm van het veranderen van negatieve stereotypes ten aanzien van geslacht, het bevorderen van sociale verantwoordelijkheid, het bestrijden van vooroordelen en het opheffen van discriminatie en culturele scheidslijnen. Deze onderdelen komen terug in de verschillende programma's en workshops van SCORE.

LivingSport is een van de belangrijkste programma's, hierin worden communities in achtergestelde en stedelijke gebieden

5: Community sports leader

4: Peer leader trainer

3: VIP : Volunteer Involvement

Programme

Mensen kunnen en durven meer om bijvoorbeeld naar de gemeente te stappen en fondsen te werven

2: Peer leaders (somebody in community)

1: Acces in sports, activities, training, *volunteer programs*, peer coaching, *engine*

SCORE Leadership Ladder

versterkt door sport in te zetten voor jeugd-activiteiten en als instrument voor individueel 'empowerment'.

Als onderdeel van LivingSport is de SCORE Leadership Ladder ontwikkeld (zie schema). De leadership ladder is een trainingscurriculum waarin sport, leiderschap en levensvaardigheden centraal staan. De deelnemers worden op deze belangrijke onderdelen geschoold, zodat zij de benodigde kennis, vaardigheden en zelfvertrouwen hebben om teams op te zetten en te begeleiden, alsook het opzetten en onderhouden van competities. De opgedane kennis wordt doorgegeven aan anderen binnen de community,

waardoor een solide basis wordt gelegd voor de toekomst van deze activiteiten, teams en structuren in de community.

Aan de basis van de ladder staan sportactiviteiten centraal. Hieraan hebben wij, met het SIZA-project, een bijdrage geleverd. Aangezien de leadership ladder een doorgaand programma is, zal hetgeen wij hebben bijgedragen niet vervallen, maar juist doorgepakt worden door zowel de inwoners als SCORE.

Wij hebben ons werk in de veilige handen gelegd van een enthousiaste vrijwilligster en hebben er vertrouwen in dat het werk wat wij daar hebben verricht, even enthousiast wordt voortgezet. Zij gaat ook beginnen met het vormen van peer leaders om zo een bredere basis te creëren voor SCORE en de community. Met die gedachte in het achterhoofd, vertrok de groep weer naar Nederland. Zelf bleef ik nog in Kaapstad

want daar had ik nog een dikke week vakantie voor de boeg.

Samenvattend kan ik zeggen dat mijn werk geslaagd was. Ik heb een heel erg leuke tijd gehad. Ik heb kinderen zien genieten van het feit dat ze lekker mochten sporten. Natuurlijk was de operatie een tegenvaller maar het zit niet in mijn aard om dan terug te gaan naar Nederland. En bovendien: door een beetje creatief te zijn kun je nog prima lesgeven met je been in het gips. Het is wat aanpassen maar daar zijn wij als gymleraren toch juist zo goed in?

Foto's: Bart Meinema

Correspondentie:

bert24meinema@hotmail.com

Eerste studiedag LO2 vmbo een succes!

Op 7 oktober werd in de Reehorst in Ede de eerste studiedag LO2, het examenvak LO voor het vmbo, gehouden. Met vele workshops, zowel praktijk als theorie, en een goede opkomst van de collega's is deze studiedag een succes gebleken. In dit artikel een impressie en een interview met enkele deelnemers. Door: Hans Dijkhoff

Proberen in balans te blijven

Studiedagen voor het voortgezet onderwijs, het praktijkonderwijs en BSM (met voorloper LO2 h/v) bestaan al jaren en hebben zich bewezen. LO2, het examenvak voor het vmbo, bestaat echter pas sinds 2004. Met een volwaardig programma gericht op de doelgroep is het een nieuwe loot aan de

LO-boom die nu flink aan het groeien is. Elders in dit nummer vindt u een stukje historie over het ontstaan van LO2 en een enquête over de waardering. In dit artikel komen enkele collega's aan het woord over hun ervaringen bij de invoering van het examenvak op hun school.

Penta College West IJsselmonde uit Hoogvliet

Tijdens het wachten op de workshopleider van de clinic frisbee hebben we even tijd voor een kort gesprek met Louis Caffarata van het Penta College West IJsselmonde uit Hoogvliet, gemeente Rotterdam. Het is een school voor vmbo, van lwoo tot theoretische leerweg.

Tijdens de inleiding van deze studiedag haalde Chris Mooij enkele resultaten aan van een onderzoekje dat hij had gedaan onder collega's van scholen waar LO2 is ingevoerd. Er waren verschillende antwoorden mogelijk op de vraag hoe het ging met de invoering. Variërend van goede medewerking van de schoolleiding tot tegenwerking. Voor mij aanleiding om te vragen hoe het bij Louis Cafferata op school was geregeld.

In de enquête kwam naar voren dat het op de meeste scholen niet zo veel moeite kost om LO2 in te voeren. Hoe was dat bij jullie?
"Ligt iets anders. De directie staat er helemaal achter maar de directie weet niet echt wat het inhoudt. Hierdoor lag het verwachtingspatroon van ons anders dan wat we in werkelijkheid aan medewerking kregen. Ik had iets meer verwacht van de begeleiding. Daar ga ik hier verder in detail niet op in, maar zo liggen de zaken."

Hoe lang zijn jullie ermee bezig geweest om het van de grond te krijgen?

"Een jaar slechts. Ik heb het één keer aan hoeven geven en toen kregen we het groene licht. Onze directeur is aardig sportminner en die zag het direct zitten, vond het fantastisch."

Wie is er verantwoordelijk voor de inhoud?

"Nu ben ik in mijn eentje verantwoordelijk, maar ik heb mijn collega meegenomen naar deze studiedag en die ga ik medeverantwoordelijk maken. Het is nu nog een eenmansactie maar het wordt een twee- of driemansactie."

Hoe lang doen jullie al aan LO2 vmbo?

"We zijn nu met het eerste jaar van de uitvoering bezig met een sectie die bestaat uit vier personen, waarvan er straks meerdere

verantwoordelijk worden voor de inhoud van het vak.”

Bieden jullie LO2 alleen aan bij de theoretische leerweg of ook bij de gemengde leerweg?

“We beginnen bij de theoretische leerweg en daarna willen we uit gaan breiden naar gemengd. Maar alleen als het allemaal slaagt en het positief uitpakt voor zowel docent als leerling.”

Hoe is het enthousiasme van de huidige leerlingen?

“Ja die vinden het geweldig. Ik heb één keer een leerling gehad die een switch heeft gemaakt want die dacht dat LO2 alleen maar bewegen was. Maar voor de rest vinden de leerlingen het allemaal geweldig.”

Wat moeten de ze extra doen?

“Buiten het bewegen krijgen ze regelende taken en ze hebben een toets gehad. Dat viel vies tegen. De leerlingen zijn er zich nog niet helemaal van bewust dat het om meer gaat dan bewegen alleen. Daar zullen we dus meer de nadruk op moeten leggen bij de werving.”

Grotius College uit Delft

John van Diggele is docent LO op het Grotius College in Delft. Terwijl hij op de tribune zit te wachten tot de volgende workshop van start zal gaan, stel ik hem dezelfde vraag of het al of niet moeite heeft gekost LO2 op school te introduceren. Hij geeft aan dat het heel veel moeite gekost heeft “omdat er geen enkel taakuur voor beschikbaar was. Er werd gezegd dat het een fantastisch idee was. Naast sportklassen LO2 aanbieden is een promotie voor de school, dus ja, ga het maar opzetten!”

Hoe lang hebben jullie nu LO2 op school?

“Dit is het tweede jaar dat we LO2 doen in combinatie met het starten van sportklassen.”

Kun je een indicatie geven hoeveel tijd erin gestoken is door jou en je collega's?

“Er is door ons heel veel tijd in gestoken. Zeker omdat we eerst zijn gaan kijken: wat is het examenprogramma, wat zijn de behoeftigheden en wat zijn de mogelijkheden bij ons op school? Dat kost dus heel veel tijd en die tijd kregen we dus niet van

school. Daarom hebben we het allemaal buiten schooltijd en in de tussenuurtjes moeten doen.”

En de leerlingen die er nu aan meedoen hoe reageren die?

“De leerlingen zijn enthousiast. We hebben een vmbo waar niet zoveel gemengde leerwegleerlingen zitten. Wij hebben toen voorgesteld aan de directie: laat de kaderleerlingen meedoen in de vorm dat ze hun certificaat kunnen halen. Het eerste jaar is dat heel slecht gegaan want toen hadden ze kaderleerlingen ingepland met hun normale lessen, terwijl voor LO2 extra uren gegeven dienen te worden, dus dat werkte niet. Nu heeft de roostermaker rekening gehouden met de extra uren zodat de kaderleerlingen mee kunnen draaien. Ze hebben een opzet gehad om sportklassen in de bandbreedte op te nemen met twee andere dingen: informatica en cultuur. Dat was ook leuk, maar zorgde voor minder leerlingen in de sportklassen. Maar nu hebben wij het zover gekregen dat ze in de tweede klas de keuze kunnen en mogen maken tussen of

HANS DIJKHOFF

Intensief oefenen

informatica of sportklassen en nu willen we met die sportklassen doorgaan en ze zo een vervolg laten krijgen in het derdejaar met LO2!”

Vinden jullie de investering die jullie hierin gedaan hebben het allemaal waard?

“Wij vinden het zeker waard. Je krijgt begrip van je kinderen en leerlingen die er enthousiast over zijn en ik denk dat in het onderwijs dat alles goed maakt.”

Treden jullie ook naar buiten toe met LO2?

“Ja dat proberen we te doen. Eigenlijk is het

enigingen en scholen. Mochten we daar problemen ondervinden kunnen we contact opnemen met die persoon. En die legt dan de contacten met de verenigingen.

Maar ik ben iemand die gewoon zelf op de dingen afstapt. Wat ik zelf kan regelen dat regel ik zelf.”

En met hoeveel partners doen jullie nu zaken?

“Ik denk dat we nu bezig zijn met een stuk of twaalf verschillende verenigingen waarmee we contact hebben en waar we naartoe kunnen. Maar we hebben

ook clinics, die we in school houden waarbij de sportklassen LO2-leerlingen elkaar helpen en zo. In elk leerjaar zijn we wel met activiteiten bezig.”

Koninklijke Scholengemeenschap Apeldoorn

Van de Koninklijke Scholengemeenschap Apeldoorn spreken we René de Waard. Op deze school zijn ze al wat langer bezig met LO2. Vier jaar om precies te zijn en de vierde klas loopt nu voor het derde jaar.

Hoe zijn de resultaten?

“Goed! We zijn begonnen met twee klassen toen kwam het vierde jaar erbij dus werd het drie klassen. Nu zijn het inmiddels vier klassen omdat we in het derde jaar drie klassen hebben. En krijgen steeds meer aanmeldingen!”

We horen berichten dat scholen moeilijk doen bij de invoeren van LO2. Hoe ging dat bij jullie?

“Heel soepel! Wij hebben gezegd

dat we dat wilden gaan doen en de schoolleiding stond daar achter. We hebben er wel zelf de tijd in gestoken, maar hebben daar materiaal voor teruggekregen. We kregen er geen uren voor. En uiteindelijk hebben we dat ook met de BSM havo en vwo gedaan. Zo hebben wij dit opgelost met de schoolleiding.”

Dus jullie zitten ruim in de middelen wat betreft het materiaal?

“Ja heel ruim, we hebben alles. Je kan het zo gek niet bedenken of we hebben het op school. Ja, dat is goed geregeld.”

Met wat voor soort partners werken jullie samen buiten de school?

“We werken samen met iemand die bij ons EHBO komt geven en samen met voetbalclubs en basisscholen waarvoor we sportdagen organiseren. Acres, dit is de sporthallenbeheerder in Apeldoorn, doet nog veel meer dan dat en organiseert ook een hele grote sportdag voor openbare basisscholen. Wij zijn een openbare middelbare school, daar helpen ook weer leerlingen van ons bij. Die hebben dan mooie shirts aan zodat iedereen kan zien op welke school ze zitten. Dus dit is ook een beetje werving.”

Heb je problemen met leerlingen die het vak kiezen en dan geblesseerd raken?

“Ja die hebben we. Er raakt altijd weleens een leerling geblesseerd dus we hebben ervoor gekozen de leerlingen die in het begin geblesseerd raken en langdurig geblesseerd zijn te laten switchen. Gelukkig kunnen de leerlingen in de derde kiezen tussen handarbeid of LO2. Kinderen die dan zeggen dat ze niet mee kunnen doen vanwege een langdurige blessure gaan dan naar handarbeid. Op het moment dat ze in de vierde zitten en dan zwaar geblesseerd raken is het probleem minder groot omdat we in het vierde jaar slechts vier praktijkonderdelen doen. De rest is allemaal theorie of stage dus als je niet optimaal kan voortbewegen kan je daar wel gewoon aan meedoen. Raken leerlingen tussendoor kortdurend geblesseerd dan hebben we aan het einde nog een inhaal dag. Op die dag kunnen ze dan de dingen die ze gemist hebben (soms niet door een blessure maar door spijbelen) inhalen en doen.”

Zijn er wel eens leerlingen die iets niet gehaald hebben?

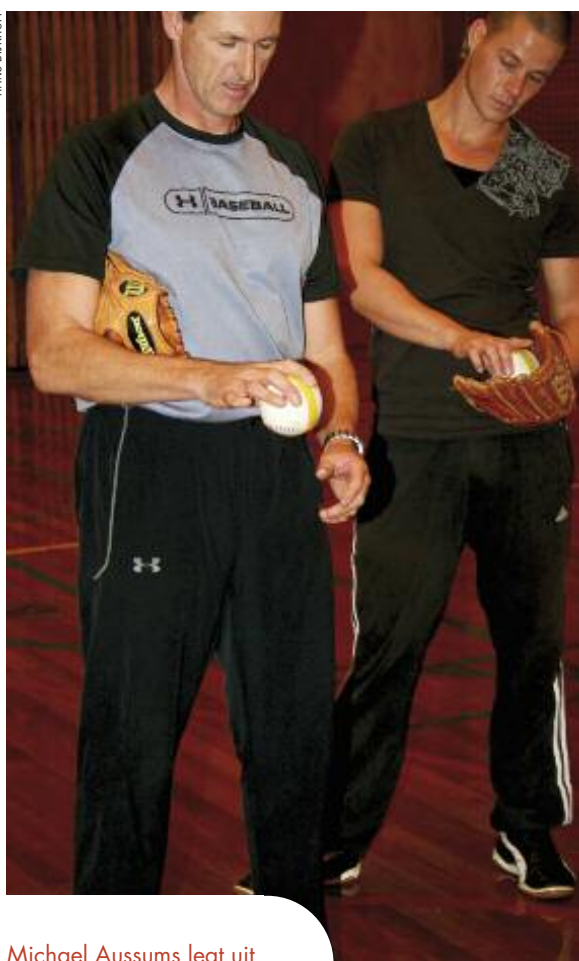
“Ja dat gebeurt ook. Dan krijgen ze een opdracht en als ze die niet maken, krijgen ze er een één voor. En dan kan het best zijn dat iemand een drie haalt in plaats van een voldoende. Maar goed dat is altijd nog beter dan een één natuurlijk want het cijfer gaat dan wel iets omhoog.”

Al met al zijn de geluiden van de verschillende collega's positief ondanks problemen bij het invoeren van het van LO2 in de vrije ruimte van de leergebieden. De leerlingen vinden het helemaal fantastisch. Want ze kunnen extra tijd besteden aan het leukste vak op school!

Correspondentie:

hans.dijkhoff@kvlo.nl

HANS DIJKHOFF

Michael Aussums legt uit

introduceren van sportklassen en LO2 voor school de opzet geweest om zo een stukje PR te maken in de gemeente Delft. Door de hoeveelheid scholen die we hebben, is het lastig om leerlingen naar onze school te krijgen. Daarom hebben we het een beetje in de PR-sfeer gegooid. De leerlingen zijn heel enthousiast en daar doe je al je werk voor.”

Hoe is de samenwerking met partners zoals sportverenigingen en fitnesscentra en dergelijke?

“Sinds een jaar of twee hebben we binnen de gemeente Delft een ambtenaar die de contacten onderhoudt tussen de sportver-

Vijf jaar LO2 vmbo

LO2 in het vmbo bestaat nu vijf jaar en mag zich verheugen in een grote belangstelling. Aanleiding dus voor KVLO en SLO om een eerste landelijke studiedag te organiseren, die plaatsvond op 7 oktober jl. in Ede.

In dit artikel een korte terugblik op vijf jaar LO2 en de belangrijkste uitkomsten van een onderzoek naar de stand van zaken binnen de scholen die dit examenvak hebben ingevoerd, dat op die dag werd gepresenteerd. Door: Chris Mooij

Vijf jaar historie

De historie van LO2 vmbo start in feite zes jaar terug in 2003 als KVLO en SLO het initiatief nemen om een (keuze)examenvak te gaan ontwikkelen, omdat daar vanuit de scholen vraag naar is. Het vergelijkbare vak LO2 (nu BSM) voor havo en vwo voorziet dan al een paar jaar in een behoefte en voor de vmbo-leerling wordt zo'n keuzemogelijkheid ook als een verrijking gezien. Een vakontwikkelgroep¹ wordt samengesteld, die voortvarend aan de slag gaat. Er wordt een enquête gehouden onder ROC's, die sport en bewegen aanbieden, om zicht te krijgen op doorstromingswensen vanuit het mbo. In het voorjaar van 2003 wordt een eerste concept besproken met vmbo-docenten en opleidingen en in augustus is een conceptexamenprogramma klaar dat vervolgens wordt doorgestuurd naar de minister van OCW. Minister Van der Hoeven reageert enthousiast en adviseert om te starten met een proefjaar, waarin scholen het programma gaan uitproberen. Vervolgens gaan de ontwikkelingen snel. In 2004 wordt een groep pilotscholen gevormd, die in netwerkbijeenkomsten de start in schooljaar 2004/2005 gaan voorbereiden. Ondertussen wordt overleg gevoerd met ambtenaren van OCW met als belangrijkste resultaat dat de pilotscholen het vak als een volwaardig examenvak kunnen gaan aanbieden. Daartoe ontvangen de pilotscholen van het ministerie een schriftelijke ontheffing van het examenbesluit. Dat is nodig omdat LO2 officieel nog niet in de wet is opgenomen als examenvak.

De pilotscholen moeten aan een aantal voorwaarden voldoen: het conceptprogramma strikt volgen, voldoende uren beschikbaar hebben en deelnemen aan netwerkbijeenkomsten om ervaringen te kunnen delen. In augustus gaan 20 pilotscholen van start. Hun ervaringen zijn positief. Er is veel enthousiasme bij de leerlingen en hun docenten die het vak aanbieden.

In 2005 breidt de LO2-familie zich snel uit. Een tweede groep scholen start onder dezelfde voorwaarden als de eerste groep, dus met een schriftelijke toestemming van OCW. Er wordt een tweede netwerk gevormd. De ontwikkelingen komen in een stroomversnelling. Gestimuleerd door de positieve uitstraling van de scholen die het vak al aanbieden tonen meer scholen

belangstelling tijdens informatiebijeenkomsten en workshops op landelijke studiedagen.

In 2007 wordt LO2 als officieel (school)examenvak in de wet opgenomen, zodat het vanaf het schooljaar 2007/2008 niet meer nodig is om apart toestemming te vragen bij OCW. Een informatiefolder van de KVLO voorziet in een behoefte voor leerlingen en hun ouders.

In 2009 worden de eindtermen en daarmee de inhoud van het examenprogramma officieel wettelijk vastgesteld. De eindtermen zijn globaler geformuleerd dan in het conceptprogramma, maar inhoudelijk wijken ze niet af van het conceptprogramma².

Onderzoek naar ervaringen en stand van zaken

De eerste landelijke studiedag LO2 vmbo in Ede was voor SLO aanleiding een onderzoek te doen naar de stand van zaken met LO2. Er werd een digitale vragenlijst gemaild naar collega's die al een paar jaar ervaring hebben met LO2. De respons was ongeveer voor de helft afkomstig van collega's uit de eerste groep pilotscholen, die al vijf jaar praktijkervaring hebben. De overige respons bestond uit collega's met een ervaring die varieerde van twee tot vier jaar.

Resultaten

Een kort overzicht van de belangrijkste resultaten.

Alien Zonnenberg opent

Het was druk

Wie nam het initiatief voor de invoering?

In de meeste gevallen was het de vaksectie zelf die het initiatief nam (meer dan 80%). In overige gevallen nam de directie het initiatief, waarbij uit de antwoorden blijkt dat het ook voorkomt dat sectie en directie gelijk samen optrekken om het initiatief binnen school verder te ontwikkelen.

In welke leerwegen wordt het vak aangeboden?

Uit de antwoorden blijkt dat vrijwel iedereen het vak in de theoretische leerweg aanbiedt en daarnaast in bijna 30% van de scholen ook in de gemengde leerweg. Uit de enquête blijkt dat het vak ook, maar veel minder, in de beroepsgerichte leerwegen wordt aangeboden. In een enkel geval zelfs ook aan leerlingen in het praktijkonderwijs. *Als zesde of als zevende vak?*

Hier houden de antwoorden elkaar in evenwicht. Als zesde en als zevende vak komt evenveel voor. Waarbij door de meeste collega's wordt aangegeven dat op hun school beide mogelijkheden bestaan: een leerling begint met zeven examenvakken en kan daarna in het examenjaar besluiten om één examenvak te laten vervallen op zijn examenlijst (dit is ook wel bekend als 'het leggen van de duim' op één van de keuzevakken).

Hoe verliep het proces van invoering?

Uit de antwoorden blijkt dat de invoering over het algemeen zonder al te veel discussie is gebeurd. Het ging soepel, vrijwel zonder al te veel vooroverleg met MR of directie. Als er meer overleg nodig was dan oordelen de collega's dat het ging om goed en functioneel overleg. Kanttekening hierbij is dus wel dat de enquête is gehouden onder scholen die LO2 twee jaar of meer aanbieden en dat in die tijd, toen er nog niet zo veel ervaring was met LO2, de motivatie om het vak in te voeren in deze scholen dus vrij breed aanwezig moet zijn geweest.

Hoeveel lesuren zijn er beschikbaar voor LO2?

Het examenprogramma is ontwikkeld voor het aantal lesuren dat in het keuzedeel van het vmbo examen beschikbaar is, nl. 200 lesuren van 50 minuten. Veel scholen hebben inderdaad die 200 lesuren beschikbaar, namelijk 37%. Een iets grotere groep, namelijk 43% heeft zelfs meer dan 200 lesuren. Zo'n 20% heeft echter minder dan 200 lesuren en dat is wel reden voor zorg, want het programma dat gemaakt moet worden om alle eindtermen op een redelijk niveau te realiseren vraagt bij een vrij strakke planning toch minstens 200 lesuren.

Voldoende accommodatie?

Uit de antwoorden blijkt dat men hier weinig problemen tegenkomt. Enkele scholen hebben een tekort aan buitenaccommodatie.

Hoe zwaar is de taakbelasting om het vak in te voeren en werd er tijd toegekend, bijvoorbeeld in de vorm van taakuren, om een goede invoering voor te bereiden?

Uit de antwoorden blijkt duidelijk dat de invoering veel tijd kost. Er zijn grote verschillen tussen scholen en collega's vonden het vaak achteraf moeilijk in te schatten. Maar uit de antwoorden valt op te maken dat het per persoon die aan de voorbereiding werkt (planning, PTA etc.) toch al gauw zo'n 100 á 200 uur moet zijn.

De ter beschikking gestelde tijd is daarmee in geen verhouding (gemiddeld 0,9 taakuur binnen de scholen die voorbereidingstijd toebedeelden). Zo'n 40% van de scholen gaf helemaal geen taakuren en beschouwden de voorbereiding voor de invoering van een compleet nieuw examenvak als liefdewerk oud papier!

Was er voldoende informatie om de invoering te realiseren?

Deze vraag werd unaniem met ja beantwoord. De inspanningen van KVLO en SLO met de organisatie van informatie- en net-

werkbijeenkomsten en de verdere informatievoorziening via vaktijdschrift

Lichamelijke opvoeding, website, e-mail en de leerlingenbrochure worden dus blijkbaar goed gewaardeerd.

Wordt het volledige programma gevolgd?

Uit de antwoorden blijkt dat iedereen het volledige programma volgt. Een enkeling maakt een opmerking over de eindterm tikspelen, die wel in het programma is opgenomen, maar die als een 'handelingsopdracht' en dus niet met een (deel)cijfer wordt beoordeeld.

Wordt er samengewerkt met andere partners?

20% van de collega's werkt niet samen met

Hoeveel leerlingen moeten afhaken door blessures?

Dit was een steeds terugkomend gespreksonderwerp tijdens netwerkbijeenkomsten. Uit de antwoorden blijkt dat het aantal leerlingen dat moet afhaken door een langdurige blessure in de praktijk wel meevalt. In zo'n 50% van de scholen is het de sinds de invoering van LO2 voorgekomen dat één of meer leerlingen moest afhaken. Gemiddeld was dat één leerling per school. Waarbij aangetekend moet worden dat het gaat om scholen die twee of meer cursusjaren LO2 aanbieden. Over oplossingen voor dit probleem zijn in de netwerkbijeenkomsten de

positief. Ook de tevredenheid van de ouders scoort hoog, wanneer we restcategorie (19%) 'weet niet' buiten beschouwing laten, scoort de tevredenheid van de ouders de volle 100%.

Tenslotte is gevraagd: *Zijn er afspraken over een gemakkelijker instroom van LO2-leerlingen bij een ROC met sport en bewegen?*

Zo'n 74% van de scholen heeft afspraken met ROC's in de eigen regio. Het gaat dan meestal om extra punten bij een toelatingstoets. Op het punt van een goede doorstroming valt dus zeker nog wel winst te boeken.

Een paar conclusies

Over het algemeen komt er een erg positief beeld naar voren als we bijvoorbeeld kijken naar de tevredenheid over de ervaringen met LO2 vmbo. Maar ieder onderzoek vraagt natuurlijk ook om vervolgonderzoek. Nader onderzoek bijvoorbeeld naar verwachtingen en wensen van directies en leerlingen. Dit onderzoek is vooral gericht op de ervaringen van de docenten en hun perceptie hoe andere betrokkenen daar tegen aan kijken. Aan het eind van de enquête is aan collega's gevraagd nog enkele knelpunten te noemen of suggesties te doen. Daarbij wordt de toetsing genoemd als onderwerp dat extra aandacht behoeft. Tijdens de regionale netwerkbijeenkomsten van KVLO en SLO zullen we dat op de agenda zetten en net als bij BSM voor havo en vwo proberen te komen tot een wat meer gemeenschappelijk kwaliteitskader. Verder zal expertise-uitwisseling worden voortgezet bijvoorbeeld als het gaat om de stage en de koppeling aan de mogelijkheden van de maatschappelijke stage.

Noten

- 1 De vakontwikkelgroep bestond uit: Henk Breukelman, Maarten Massink, Bruno Oldeboom, Jacoline van Riet, Alien Zonnenberg en Chris Mooij (voorzitter)
- 2 Mooij, C. (2009) 'LO2 programma in het vmbo beknopter geformuleerd'. In *Lichamelijke Opvoeding* nr. 10

Correspondentie:

c.mooij@slo.nl

Studenten bemannen de inschrijfbalie

andere (externe) partners. De overige 80% werkt wel samen bij de realisatie van het programma en vaak met diverse partners. Daarbij worden de volgende partners genoemd: sportclubs (60%), fitness/sport-school (50%), klimcentrum (27%), EHBSO (extern docent) (14%), collega's van andere vakken (20%). Verder worden genoemd: watersportcentrum, duikorganisatie of -vereniging, circusdeskundige, buitensportorganisatie, gehandicaptensport, basis-scholen en ROC's. Kortom een breed spectrum, dat zeker bijdraagt aan het verruimen van de blik van de vmboleerlingen en de aantrekkelijkheid van het programma. *Wat zijn de resultaten van de leerlingen?* De leerlingen halen vrijwel geen onvoldoende eindcijfers. 90% van de scholen heeft geen onvoldoendes en de scholen die aangeven wel onvoldoendes te hebben gescoord geven aan dat het telkens maar om een enkele leerling gaat.

volgende suggesties besproken: een compenserende opdracht laten uitvoeren, bijvoorbeeld in de sfeer van bewegen en regelen, een jaar later herkansen (kan uiteraard alleen als de blessure in leerjaar 3 voorkomt). Er zijn echter ook scholen die LO2 als zevende vak aanbieden, zodat bij een blessure de leerling toch het verplichte examenpakket van zes vakken kan realiseren. *Hoe tevreden over LO2?* Deze vraag leverde verrassend positieve antwoorden op. Allereerst de leerlingen. Naar het oordeel van de respondenten is meer dan 90% van de leerlingen positief en minder dan 10% gematigd tot positief. De vaksectie zelf is unaniem positief, 100% dus. De schoolleiding is ruim 90% positief. En ook de tevredenheid van de andere collega's binnen de school, voor wie LO2 als nieuw keuzevak soms een concurrent vormt, is volgens de respondenten erg positief (80%) en slechts 20% gematigd

Certificering sportactieve scholen

Op woensdag 28 oktober ontvingen veertig Amsterdamse scholen (dertig basisscholen en tien voortgezet onderwijscholen) het landelijke certificaat Sportactieve School 2009-2010. De sprekers waaronder Wethouder Sport Carolien Gehrels, spraken allen hun waardering uit voor de scholen en benadrukten het belang van bewegingsonderwijs en sport in het onderwijs.

Een foto-impressie. Foto's: Jasper Ruhe

Keurmerk

Het Keurmerk geeft aan dat scholen het kwalitatief en kwantitatief goed doen. De gemeente Amsterdam stimuleert de scholen om sportactief te worden via sportstimuleringsprogramma's zoals Jump-in en Topscore. De uitreiking van de certificaten vond plaats tijdens de start van het Topscore-seizoen waarbij 300 wekelijkse sporttrainingen op meer dan vijftig Amsterdamse voortgezet onderwijscholen plaatsvinden.

Sinterklaas

Korte dagen lange nachten. Het is weer december en we zijn hard op weg naar de kortste dag van het jaar. Het weinige daglicht leidt er toe dat velen van ons wat humeuriger zijn dan normaal. En ik moet toegeven, ook ik behoor tot deze groep. Met moeite het warme bed uitgaan, in het donker 's ochtends naar school fietsen, het eerste lesuur beginnen in een koude gymzaal, de wat sombere gezichten van collega's, en aan het einde van de dag weer naar huis fietsen door donker, stille en verlaten straten. Nee, vrolijker word ik er niet van. Wat dat betreft ben ik blij als de decembermaand en de feestdagen erop zitten en we het nieuwe jaar zijn gestart. Het nieuwe jaar geeft mij altijd het gevoel van nieuwe mogelijkheden. Elke dag weer een minuutje langer daglicht, heerlijk.

HANS DIJKHOFF

Maar ook op school is er voor mijn gevoel steeds minder aandacht aan het unieke Nederlandse feest. Zelfs mentoren in de onderbouw nemen niet meer altijd de moeite om een sint klassenavond te organiseren. 'Ach, het leeft niet meer bij de leerlingen en het is zoveel gedoe' krijg ik van mijn collega's te horen. Nou, ik ben van mening dat het sinterklaasfeest juist gevierd moet worden op school. Al is het maar om die donkere decembermaand een warme gloed te geven. Sinterklaas is een feest van samen iets doen, van met spanning toeleven naar iets en het beste uit jezelf halen om een goed gedicht op papier te krijgen of een surprise te maken. Leren samenwerken, leren pieken op belangrijke momenten en het beste uit jezelf halen: is het primaire doel van onderwijs beter te omschrijven? Sinds jaren besteed ik daarom in mijn lessen voorafgaande aan vijf december ruimschoots aandacht aan sinterklaas. Ik organiseer wedstrijden als 'wie is de beste acrobatiek-piet, het pieten-toernooi en het sint en piet apenkooien. De reputatie van deze lessen is mij vooruitgesnel. 'Hé juf, gaan we dit jaar

De feestdagen maken december echter ook wel een bijzondere maand. Sinterklaas geeft mij altijd nog een speciaal en bijzonder gevoel. Met het hele gezin pakjesavond vieren met als hoogtepunt de gedichten waarin iedereen nog een keer goed door de mangel wordt gehaald. Dat is toch altijd weer een geweldige belevenis. En als ik denk aan de dichtkwalleten van mijn schoonmoeder schiet ik nu alweer in de lach. Helaas merk ik dat steeds meer kinderen het sinterklaasgevoel van huis uit niet meer zo mee krijgen. Of het komt door de drukke stressvolle levens van ouders, het steeds meer veramerikaniseren van de samenleving of dat sinterklaas gewoon niet meer past in deze tijd weet ik niet.

weer pietenlessen doen' hoor ik vanaf half november de leerlingen roepen als ik door de school loop. En onlangs kwam ik nog een oud-leerlinge tegen die mij zei nooit meer een 5 december pakjesavond te hebben overgeslagen sinds mijn lessen in de brugklas. En ik? De lol en het plezier dat de leerlingen beleven en de gedrevenheid die de leerlingen tonen door af en toe je lessen een bijzonder tintje te geven, bezorgt mij dusdanig veel voldoening dat ik eigenlijk stiekem zelfs een beetje uitkijk naar de decembermaand. En die laatste drie weken na sinterklaas kom ik dan ook wel door...

Mery Graal

(KV)LO nieuwsberichten

- Zet sport op de gemeentelijke agenda: download de 'Toolkit Lokale Sportdebatten'
- Versterking arbeidspositie personeel primair onderwijs (reageer)
- Presentaties studiedag basisonderwijs 4 november staan nu online
- Oproep: KVLO zoekt informatie over rolstoelgebruik in de les LO
- Wervingscampagne van Mission Olympic én Coca-Cola 'vlagdrager op FIFA World Cup 2010' van start
- Oproep steminventarisatie
- KVLO in panel sportdebat gemeenteraadsverkiezingen 2010
- 40 Amsterdamse scholen gecertificeerd als Sportactieve School
- KVLO komt met Tienpuntenplan voor meer gym op school

(KV)LO in de media

- KVLO stuurt Tienpuntenplan naar gemeenten voor meer gym op school

KVLO kalender

- Begin 2010: Netwerkbijeenkomsten speciaal onderwijs
- 9 dec. Symposium beachvolleybal zand tot nadenken (Zwolle)
- Najaar 2009: Regionale Inspiratiesessies Sportparticipatie Gehandicapt
- 11 dec. Thomas Oriëntatiedag (6)
- 12 dec. Wintervergadering KVLO, Utrecht
- 14 dec. 35e BVLO Studiedag in Gent
- 20 dec. De Bruggenloop in Rotterdam (clubkvlo)
- Start najaar 2009: Cursussen 'Omgaan met agressie' voor docenten LO (24)
- 8 jan. Snowboarden/skiën en nieuwjaarsborrel (afd. Leiden)
- 4+12 feb. Basiscursus EHBO in Zeist
- 20 jan. Discussieavond mbo-er sport in het onderwijs (De Noorder)
- 19 feb. Noorderskireis 2010

Vacatures

Sport en Recreatie Rotterdam zoekt voor meerdere basisscholen, voor het project 'Lekker Fit', Gymleraren nieuwe stijl!
 Consulent bewegingsonderwijs voor 38 uur (Haarlemmermeer e.o.)
 Combinatiefunctaris Onderwijs in Tilburg
 Vmbo in beweging zoekt vijf regiocoaches

De laatste nieuwsberichten en meest recent bijgewerkte kalender zijn te vinden op www.kvlo.nl
 Leden kunnen ook lid worden van de *digitale nieuwsbrief* (en nog regelmatig een update krijgen) via de nieuwsbrief-link onderaan de homepage! Het getal () staat voor het aantal te behalen punten voor het KVLO beroepsregister. (zie tabblad 'beroepsregistratie' op de homepage)
 Inloginformatie (voor leden) is te vinden op het adresbriefje in de omslagfolie van dit blad!

Correspondentie:

webredactie@kvlo.nl

Voor het overzicht van scholingen en andere evenementen zie de kalender op de pagina van de webredacteur.

EHBSO scholing in februari en studiedagen BSM, MBO en SO in maart en april 2010

Basiscursus EHBSO voor docenten LO (12)

Op 4 en 12 februari 2010 is er opnieuw een tweedaagse basiscursus 'Levensreddend Handelen'. Deze cursus vindt plaats in Zeist van 13.00-20.00 uur en is gericht op het werkterrein van de docent LO waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijdsgroep van de leerlingen.

De cursisten leren een systematiek te gebruiken zoals die ook door professionele hulpverleners wordt toegepast om acuut levensbedreigende situaties te onderzoeken en te behandelen. Hierdoor kunnen mensenlevens worden gered, invaliditeit beperkt en de samenwerking met de professionele hulpverlening verbeterd. De basiscursus is gericht op docenten LO. Nadere informatie en aanmelden via de kvlo site of corry.dijkstra@kvlo.nl

Studiedag MBO in Groningen (6)

Op 7 april vindt in Groningen de tweejaarlijkse conferentie *Bewegen in het MBO* plaats in het gebouw van de HIS. Deze conferentie is een coproductie van KVLO, MBO-Raad en de HIS. Het Alfacollege (mbo) zal ook betrokken zijn. Het ligt voor de hand dat de inhoud van de conferentie een doorkijkje zal bevatten van de projecten die op dit moment op 32 mbo-instellingen lopen in het kader van het terugbrengen van bewegen in de programma's van beroepsopleidingen. Informatie over inschrijving volgt binnenkort.

Studiedag SO in Den Haag (6)

Op 19 april is de jaarlijkse studiedag voor het SO op de Haagse Hogeschool voor Sportstudies (HHS) in Den Haag. Aan het programma wordt gewerkt en nadere informatie volgt.

De netwerken voor SO zijn nog niet van start gegaan, maar er is wel veel belangstel-

De puntenwaardering voor de KVLO-Registratie staat bij de studiedagen op deze scholingspagina's tussen haakjes vermeld.

ling. Inschrijven voor één van de clusters kan nog steeds via de site. Waarschijnlijk vindt de aftrap begin 2010 plaats.

Studiedag BSM (6)

De studiedag BSM gaat plaatsvinden in de tweede helft van maart. Het programma staat in de steigers. Voor info kunt u contact opnemen met guus.kleinlankhorst@kvlo.nl.

Zie voor alle scholingen de kalender op www.kvlo.nl, www.kvlostudiedagen.nl, de pagina scholing en de websites van de afdelingen.

Impressie studiedag BSM

Uitgebreide informatie over alle scholingen/ evenementen? Zie de kalender op www.kvlo.nl
Inschrijving of een verwijzing daarvoor via www.kvlostudiedagen.nl en ook via de kalender op www.kvlo.nl

KADERBIJEENKOMST Op 4 november vond een goed bezochte kaderbijeenkomst plaats. Bijna alle afdelingen waren vertegenwoordigd. Het leden-tevredenheidsonderzoek, dat een hoge gemiddelde waardering (7.6) voor de KVLO opleverde, werd op een heldere wijze toegelicht door EDG en toegespitst op de afdelingen. Dit leverde interessante informatie voor verbetering op, handig beschikbaar op een cd-rom. Het advies van de werkgroep BOM inzake de organisatiestructuur werd toegelicht en het kader gehoord. Het hoofdbestuur heeft hieruit geconcludeerd dat er zowel bij het kader als bij de staf voldoende draagvlak is om de kernboodschap 'ontvlechting van taken van bestuur en staf' nader uit te werken en van een financiële onderbouwing en overgangsregeling te voorzien. Gezien het feit dat er ook nog veel vraagtekens zijn staat het onderwerp als besprekingspunt geagendeerd op de wintervergadering.

NIEUWE KOERS PASSEND ONDERWIJS Op 2 november 2009 heeft staatssecretaris Dijkzma de Kamer per brief geïnformeerd over de nieuwe koers voor Passend onderwijs. Het budget voor Passend onderwijs komt in de klas terecht. Het rugzakje verdwijnt. De landelijke indicatiestelling vervalt. Hierdoor is meer maatwerk en een flexibele inzet van middelen mogelijk. De school waar een kind wordt aangemeld moet zorgen voor een passende plek op de eigen school of bij een andere school. De focus komt in het speciaal onderwijs duidelijker op onderwijskwaliteit te liggen en in het reguliere onderwijs moeten leraren meer steun en scholing krijgen. De nieuwe financiering zou per 1 augustus 2012 kunnen ingaan. Tot die

tijd krijgen de samenwerkingsverbanden een bedrag van €10 per leerling. De komende maanden leggen de sector-, vak- en ouderorganisaties de nieuwe koers voor aan hun achterban. In december wordt de Tweede Kamer geïnformeerd.

JAARPLAN 2010 INSPECTIE VAN HET ONDERWIJS De inspectie van het onderwijs moet in 2010 verslag doen van lichamelijke opvoeding in het vo. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het amendement Hamer/Mosterd/de Vries, destijds ingediend ter evaluatie van artikel 6d WVO. Dit wetsartikel regelt sinds 2007 de urenborging voor LO toen de minimumlessentabel verviel. In het evaluatierapport moet aandacht worden besteed aan de omvang en schooltijd en aan de verdeling van LO over de leerjaren. Tevens moet de vraag worden beantwoord of lichamelijke opvoeding zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin voldoende is gewaarborgd. Ijkpunt is dat het aantal klokuren ten opzichte van de peildatum 1 augustus 2005: vmbo 330, havo 360, vwo 400 in ieder geval behouden is gebleven. Het amendement had tot doel een gelegenheid te creëren tot herintroductie van een wettelijk vastgelegd aantal uren, indien uit de evaluatie mocht blijken, dat de nieuwe situatie tot een kwalitatieve en kwantitatieve vershringing van het vak lichamelijke opvoeding leidt. De KVLO is benieuwd hoe deze evaluatie gaat plaatsvinden en wat ze gaat opleveren.

HOGER NORMBEDRAG COMBINATIEFUNCTIE De minister-raad heeft eind oktober ingestemd met de voortgangsrapportage 'Impuls brede scholen, sport en cultuur'. Deelnemende en startende gemeenten hadden aandacht gevraagd voor hun moeilijke financiële positie als gevolg van de crisis. Dit heeft er toe geleid dat het normbedrag per combinatiefunctionaris verhoogd wordt van 45.000 naar 50.000 euro, waardoor kwalitatief beter personeel kan worden aangesteld. Het totale budget blijft gelijk, waardoor er geen 2500 maar 2250 fte kunnen worden gerealiseerd. Ook krijgen gemeenten de ruimte om maximaal een derde van de totale cofinanciering door lokale partijen te laten meefinancieren op voorwaarde dat dit in overleg en overeenstemming gebeurt. Een

hoger budget en cofinanciering door lokale partijen, waaronder het onderwijsveld, biedt meer perspectief voor vakleerkrachten als combinatiefunctionaris.

MOTIE ZIJLSTRA Er zal geen onderzoek plaatsvinden naar het minimum aantal uren dat in het basis- en voortgezet onderwijs aan sport en bewegen besteed dient te worden om de leerprestaties te bevorderen en het overgewicht te bestrijden. Dit hebben minister Klink en Rouvoet de Kamer laten weten als antwoord op de motie Zijlstra. Dit is namelijk niet afzonderlijk vast te stellen. De ministers wijzen erop dat bekend is dat een actieve leefstijl overgewicht en ziektes helpt voorkomen en dat kinderen daarom minstens elke dag een uur moeten bewegen. Ook wordt gewezen op de positieve samenhang tussen schoolprestaties en lichamelijke activiteit. Het kabinet classificeert haar inzet op het verhogen van sportdeelname en beweging bij de schoolgaande jeugd als fors. Genoemd worden het vastleggen van bewegingsonderwijs in de kerndoelen (OCW), de Impuls brede scholen, sport en cultuur, het Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs en het Convenant Gezond Gewicht. De KVLO is van mening dat deze inzet nog onvoldoende is omdat ze niet leidt tot een verplichte, structurele en professionele verankering in de school die alle leerlingen bereikt.

BUREAUSLUITING Het bureau van de KVLO is gesloten vanaf 24 december 15.00 uur t/m 3 januari 2010. Hoofdbestuur, staf en medewerk(st)ers wensen u prettige feestdagen en een zeer voorspoedig 2010 toe.

Science, géén fiction

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Video in de les, Video in mijn les?
 Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
 Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn
 lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
 Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een
 tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
 Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen
 worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op.

Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgulden 20, 2353TA Leiderdorp
 servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
 Postbus 32
 2420 AA Nieuwkoop
 Tel: (0172) 57 97 20
 Fax: (0172) 57 26 70
 www.trenomat.nl
 info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

Lang zal je Leven!

hoe fit en gezond ben jij?
DOE DE TEST
 TIM 888

MUSEON

STADHOUDERSLAAN 37 DEN HAAG WWW.MUSEON.NL

Wil je jouw vak meerwaarde op school geven? Gebruik "Bewegen en Sport" in klas 1

Hoera, de eerste scholen zijn nu met de methode begonnen!

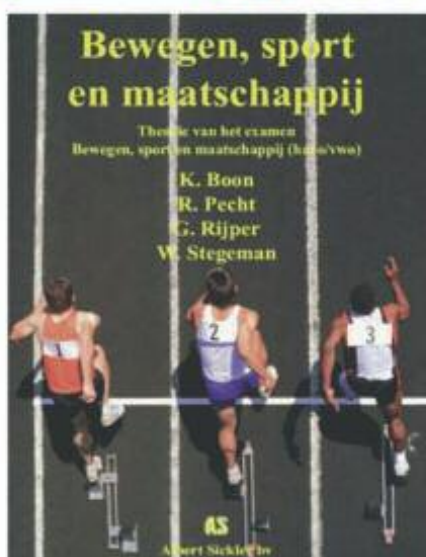
Bewegen en sport

voor de onderbouw vmbo/havo/vwo

K.Boon, R. Pecht
H. Staps, H. Rotting
(80 pagina's, prijs 18,50)

- docentenhandleiding op CD-ROM

Het nieuwe boek voor de onderbouw is geheel gebaseerd op de nieuwe kerndoelen.

BESTEL NU DIRECT VOOR DE SECTIE
kennismakingspakket Bewegen en Sport
voor onderbouw vmbo/havo/vwo

6 boeken + 1 CD-ROM € 99.-

bezoek onze site: www.LichamelijkeOpvoeding.nl

Bewegen, sport en maatschappij

Na de introductie in 2008 waren er al 2 bijdrukken nodig.
Bewegen, sport en maatschappij bewijst daarmee de **norm** te zijn!

Bestel nu voor de sectie, per e-mail: albert.sickler@tiscali.nl

Bewegen en sport, voor onderbouw vmbo/havo/vwo. Kennismakingspakket (6 boeken + CD-ROM) € 99,00

Bewegen, sport en maatschappij (LO2). Kennismakingspakket (4 boeken + CD-ROM) € 99,00

Verzend- en administratiekosten: € 5,00. Geef duidelijk aan of een pakket voor de onderbouw of voor LO2 is!

Albert Sickler bv

Postbus 6119, 5600 HC Eindhoven, fax 040 - 2930361, e-mail: albert.sickler@tiscali.nl

KVLO

**Bijlage behorende bij
Lichamelijke Opvoeding nr. 14
4 december 2009**

Auteurs		Numer pagina	Auteurs		Numer pagina
Gwendolyn Abrahams en Marion Gidding	Ambulante Begeleiding in het bewegingsonderwijs!	9 36	Ben van Cranenburgh	Motorisch leren: nieuwe inzichten voor het bewegingsonderwijs	8 4
Jorg Andrée	Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (3)	1 28	Guus van Dee en Ernst Hart	Softbal, sla je slag!	9 24
	Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (4)	2 22	Cindy Didden	Een badmintontoernooi	4 28
Mirjam Appelman	Resultaten periodieke peiling onderwijs Nederland	4 17	Hans Dijkhoff	Een sportdag voor de brugklassen	3 28
	De lijnen tussen school en sport in het primair onderwijs	11 8		KVLO voetbaldag ZMLK	6 42
Michel Aussems	Softbal, keuzes en kansen (1)	7 28		Evalueren binnen het vakwerkplan	7 10
	Softbal, keuzes en kansen (2)	8 28		Dvd met zaalspelen uitgebracht	13 10
Hilde Bax	Kwaliteit van bewegen en sport op school, wat vinden de leerlingen er van?	4 13		De sportveer, hype of blijvertje?	13 44
	Waardecommunicatie in de les bewegingsonderwijs	6 6		Maatschappelijke stage in de sport	14 10
	Zie ook 'Gelezen'			Eerste studiedag LO2 vmbo een succes!	14 36
	Zie ook 'KVLO registratie'		Caecile Dijkman	Niet-sportende leerling centraal bij aanbod sport en bewegen op school	13 43
Andy van den Berg	Een auti in de gym!	8 14	Wiebren Dijkstra en Rob Jansma	Survival in het basisonderwijs (1)	2 30
Tjalling van den Berg	Creavisionair coachen en bewegen (2)	1 25		Survival in het basisonderwijs (2)	3 24
	Op zoek naar de X-factor bij motorische vaardigheden	8 20	Ivo Dokman en Thijs Jan van den Berg	Tennisfrendz! Dubbelspel Elting/Haarhuis en Calo	11 20
Marco van Berkel en Chris Hazelebach	Beweegteams in het basisonderwijs	13 6	Corina van Doodewaard	Geef kinderen de ruimte waarbinnen ze kunnen	9 10
Siemon Beute	Leren van lesgeven: reflectie en didactiek	8 38		Dragers van kwaliteit	9 32
Frans Bosch	Tandartsboor en buikdraai - een opinie	8 32		Bewegingsonderwijs in multiculturele klassen	10 9
Bert Boetes	Olympisch Plan 2028 en bewegingsonderwijs	6 10	Gert van Driel	Zie 'Eerste pagina'	
Jeroen Bolster e.a.	Vakwerkplan bewegingsonderwijs gemeente Enschede	7 6		Zie ook 'Van het hoofdbestuur'	
Kayan Bool en Hans Dijkhoff	Leerlingen krijgen gymles in een 'bunker'	6 39	Oscar Erken en Twan Belgers	KVLO-schoolsport: lange adem, goed resultaat	3 9
Bart van den Bosch	www.testjeleefstijl.nl	5 10	Jan Faber	Kansen voor bewegen en sport in het MBO	5 6
Lars Borghouts	Gym tussen wens en werkelijkheid	1 33	Wiebe Faber	De Polderhof: een sportactieve school	13 27
	Zie ook 'Gelezen'		Lydia Falize	Edukans: onderwijsexpeditie India	13 36
Lars Borghouts en Pieter Cornelissen	Master of Sports gaat van start	13 9	Niek Flipse	Een kwestie van kiezen	11 31
			Mieke Fransen	Altijd als laatste gekozen	13 40
			Ralph Fredriksz	Bunkertrefbal	2 34

Auteurs			Nummer pagina	Auteurs			Nummer pagina
Wim van Gelder, Bastiaan Goedhart en Hans Stroes				Vagner Madureira			
Basislessen 2009 (1)	13	30		Capoeira		13	21
Basislessen 2009 (2)	14	20					
Eric Gotje				Agus Mahendra, Amung Ma'mum and Sucipto			
Streetsurfing op het waveboard	1	22		A comparison of Indonesian and Dutch realities		4	40
Ronald de Graaff				Marcel van Marsbergen			
Staartdelingen in de gymzaal	4	10		Als een rots! of water?		9	28
Peter Grobbee				Rots en Water, praktijk (1)		12	32
Een veilige klimwand/materiaal	12	39		Rots en Water, praktijk (2)		13	18
Tom de Groen				Rots en Water, praktijk (3)		14	24
SG Tabor en haar sportscholen	11	40		Maarten Massink			
Ivy van Hagen				Wat hebben gymleraren eigenlijk te vertellen?		2	10
Sportdagen: leerlingen organiseren het zelf!	3	16		Sportdagen, moeten of mogen		3	6
Dolf Hautvast en Louis Altelaar				Leerlingen op het parcours van de wereldkampioen- schappen		3	31
Voorbeelden maatschappelijke stage in brochure	14	14		Volleybal: het samenspelen opzetten (1)		4	20
Chris Hazelebach				Volleybal: het samenspelen opzetten (2)		5	26
Slaan als een ontmoeting (1)	12	26		Volleybal: het samenspelen opzetten (3)		6	24
Slaan als een ontmoeting (2)	13	16		'Droomprogramma' tweedefase		7	18
Geert Hovens				Laat ze lopen.. maar wel met een plan		10	23
Intern netwerk voor bewegingsonderwijs	5	14		Laat ze maar lopen.. maar wel met een hart		11	24
Peter Iserbyt				Laat ze maar lopen... maar wel met een ziel		12	22
Fitness in de gymzaal (1)	11	28		Roel Mazure			
Fitness in de gymzaal (2)	12	30		Breng kinderen in beweging via hun ouders		11	16
Fitness in de gymzaal (3)	13	24		Bert Meinema			
Frank Jacobs				Op krukken in de rimboe		14	32
Sociale en morele ontwikkeling in het bewegingsonderwijs	6	14		Ruud van der Meulen			
Frank Jacobs en Anne Luderus				Op zoek naar de nieuwe Saïd		2	14
Draagt sportbeoefening bij aan sociale ontwikkeling van kinderen en jeugdigen?	2	6		Chris Mooij			
Jan Kallenbach				LO2-programma in het vmbo beknopter geformuleerd		10	34
Een les oosterse martiale bewegingskunst	6	20		Vijf jaar LO2 vmbo		14	39
Wijsheid uit het Oosten (1)	7	40		Chris Mooij, Hans Krens, Ted Beute, Jan Luijks			
Wijsheid uit het Oosten (2)	8	34		Sportkennismakingslessen Frisbeesport		5	22
Sander Kamstra				Ger van Mossel			
Getimewarped	9	48		SLO-veldaanvraag 'streetsport'		1	11
Guus Klein Lankhorst				Bewegen beleven		2	18
Van schoolplein tot speelplaats	1	12		Ger van Mossel, Mirjam Stuij en Ester Wisse			
Oproep tot inventarisatie	3	32		Het onderzoek School, Bewegen en Sport		11	11
Nadia Koraichi				Bart Neutkens			
De multiculturele klas	10	14		Hockey in het bewegingsonderwijs (1)		2	27
Jeroen Kroeze				Hockey in het bewegingsonderwijs (2)		3	20
IRun 2BFit	14	26		Jeske Nijkamp en Nicol Kooiker			
				Body Ball: het spel dat blijft p(l)akken		10	20
				Nanneke Nix			
				Goals for Girls		10	28

	Numer pagina		Numer pagina
Edo Oosting, André Postma, Simone de Vries Sportdagen in Lelystad: een kijkje in de keuken	3 34	J. Steendijk-Kuypers Van mannenkracht tot vrouwenpracht (6) Van mannenkracht tot vrouwenpracht (7)	4 38 11 43
Ingrid Peters en Marian van Aken Mogelijke aansluiting van LO bij de beroepsprofielen	10 31	Mirjam Stuij School, Bewegen en Sport: de uitvoering	11 36
Sebastiaan Platvoet en Wim Platvoet Handbal (1) Handbal (2) Handbal (3) Handbal (4)	5 29 6 28 7 24 8 24	Eric Swinkels Sportdag leren organiseren bij BSM	3 12
Olga Plokhooij Sport en Ontwikkelingssamenwerking	4 32	Esther Timmermans en Ruud Dominicus Slechtziendheid in het bewegingsonderwijs	9 17
Jorg Radstake Buitenspelen, de wereld die van kinderen hoort te zijn Dichtbij het bestaande willen blijven?!	1 6 4 6	Donja Valkhoff Moss-ball	4 27
Jan Willem Regtering Beweeg!	6 36	Bart Vandaele Kleuters in volle ontwikkeling	8 8
Len van Rijn Goede akoestiek is een must! Decentralisatie huisvestingsregelgeving onderwijs Nieuwbouw en de rol van de gemeente Nieuwbouw gymzaal; een complex proces KVLO-normen tegenwoordig maatgevend voor bouw en inrichting gymzalen	2 44 12 6 12 8 12 10 12 16	Maarten Vijfhuize Freerunning in het bewegingsonderwijs	1 18
Jan Rijpstra Na 150 jaar: nieuwe wegen in de lichamelijke opvoeding	12 44	Anke Voulon en Jaap Verhagen Ontwikkelingsgroepen met autismespectrum stoornis	9 30
Sandra Roelofsen Zie 'IRP-praktijk'		Rob van der Waal LO2-ers in de theoriebanken... de theorielessen verzin je zelf!	10 38
Yvonne Sanders en Miriam Appelman Passend onderwijs Bewegingsonderwijs aan Zeer Moeilijk Lerende kinderen	9 6 9 9	Maître Ad van der Weg Schermen op school (1) Schermen op school (2) Schermen op school (3)	5 18 6 26 7 22
Jaap Scholing en Oscar Linde Een maatschappelijke stage BSM in Gambia!	14 28	Bart van Wensen Werken in Rotterdam als vakleerkracht Lekker Fit! en coördinator schoolsportvereniging	11 34
Henk Schuster Materiaalgebruik bij floorball	1 31	Dennis Witsiers LO2 in het vmbo en de maatschappelijke stage	14 6
Menno Slingerland Motorische vaardigheid, fysieke activiteit en de rol van het bewegingsonderwijs	8 15	Baukje Zandstra Zie 'Laatste pagina'	
Carlo Smit Talent-uur... niet alleen voor talenten!	4 24	Elly van der Zee Integraal aanbesteden: vermijd versnippering	12 12
Martijn Smits Beweegteams: een impuls tot bewegen	11 6	Alien Zonnenberg Onderwijstijd lichamelijke opvoeding in de bovenbouw Veranderingen binnen het vmbo Zie ook 'Onderwijskundige zaken'	7 14 10 6
Erik Spiegelenberg Veiliger bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs	12 14	Agenda Verschuilen achter bevoegdheid of zichtbaar door bekwaamheid	14 31

	Numer pagina		Numer pagina
Afdelingen		Nationale Sport Platform promoot winterse sporten in Nederland	12 37
Bijeenkomst voor jonge collega's uit de drie Noordelijke provincies	1 47	Topics 2010	13 39
Noord-Holland: Website Noord-Holland	3 37	<i>Lichamelijke Opvoeding</i> voortaan elf nummers	14 13
Noord-West Veluwe: In memoriam Henry Kap	7 13		
Twente: De afdeling Twente bestaat dit jaar 90 jaar	8 45		
West Brabant: Activiteiten najaar		Gelezen	
Friesland: Studiedag Doel-bewust	11 15	<i>door Hilde Bax en Lars Borghouts</i>	
Drenthe: Uitnodiging bestuursvergadering	13 13	Personeelbeleid peilen en verbeteren; Grote belangstelling voor universitaire pabo; Bedrijfsfitness als onderdeel van gezondheidsmanagement; 'Reken af met stereotypen, G-Sport is een verrijking van de vereniging'; Meten is weten, het blessure informatie- en registratiesysteem van TNO; Succesvolle implementatie van peer assessment; Effectiveness of interventions to promote physical activity in childrens and adolescents	1 42
De Noorder: Praktijkdag 2009			
AGOV: Algemene ledenvergadering	14 35	Van spelend kind tot actieve volwassene; Verschillen interpretatie beweegnorm kinderen leiden tot vertekening; Art-Ice heeft unieke kunststof schaatsbaan in huis; Europese commissie klaar om richtlijnen fysieke activiteit in te dienen; De beweegkuur 'staat als een huis'; Professionalisering leerkrachten en management; Leerlingen met autisme in beweging	3 42
De Noorder: Verschuilen achter bevoegdheid of zichtbaar door bekwaamheid	14 31	De skike: 'ATB onder de skeelers'; High-tech oogt futuristisch maar functioneert hedendaags; Combinatiefuncties: de Amsterdamse praktijk; Wie wordt er beter van registratie; Zo overleef je het functionerings-gesprek; Nederland sportland van de toekomst? Rapportage sport 2008: groeispuurt sportdeelname	5 43
Boeken		IRP-praktijk	
<i>Bewegen, sport en maatschappij</i>	1 44	Betrekkingsomvang: mag het een paar uurtjes minder zijn..?	1 16
<i>Ethiek in Beweging</i>		Aanpassingen in het wettelijke ouderschapsverlof	2 37
<i>Zin in uithouding, Mont Ventoux of Start to Run</i>	5 41	Alcoholmisbruik als reden voor ontslag	3 18
<i>Graag leren bewegen in lichamelijke opvoeding</i>		Klimmen en strafrechtelijke vervolging	4 18
<i>Een mooi circuspel</i>	6 41	Nevenwerkzaamheden	5 32
<i>Basislessen bewegingsonderwijs deel 1</i>	9 35	Douchen met of zonder	6 18
<i>Beweeg</i>		Het vakwerkplan	7 32
<i>Ontwikkelingspsychologie</i>	13 35	Schadevergoeding na gymles	8 31
<i>De Kick in Atletiek</i>	14 31	Rechtshulpverlening van de afdeling en vakantiedagen-verrekening	9 22
Collega's overzee		Persoonsgegevens	10 18
Zuid-Afrika, n baie wonderlik land!	3 38	Hoofddoekjes	11 18
A comparison of Indonesian and Dutch realities	4 40	Sport- en buitenschoolse activiteiten	12 36
Edukans: Onderwijsexpeditie India	13 36	Aanstelling en rechtspositie	13 14
Op krukken in de rimboe	14 32	Maatschappelijke stage	14 17
Eerste pagina		KVLO	
<i>door Gert van Driel</i>		KVLO: meer aandacht nodig voor bewegen bij tegengaan overgewicht	14 13
Goede voornemens	1 5	KVLO registratie	
Onbevoegd lesgeven: slecht voor de kwaliteit van het onderwijs	2 5	<i>door Hilde Bax</i>	
Werken in teams	3 5	Beroepsregistratie gestart	4 34
Crisis: een zegen voor het onderwijs?	4 5	Digitaal portfolio ondersteunt registratie	12 48
Olympisch plan 2028	5 5		
Maatschappelijke (sport)betrokkenheid: MaS	6 5	Laatste pagina	
Perspectief op werk	7 5	<i>door Baukje Zandstra</i>	
Opleiding bewegingsonderwijs via de Pabo blijft zorgwekkend	8 3	Rapportage sport 2008; Tevredenheidsonderzoek	
Broodnodige lange vakantie! Of is dat een ouderwetse gedachte	9 5		
Tien jaar vmbo: bewegen succes?	10 5		
Hoe Klink foute informatie geeft aan de Kamer...	11 5		
Gymleraar: een zwaar beroep!?	12 5		
De KVLO stuurt tienpuntenplan	13 5		
KVLO tekent Convenant Gezond Gewicht	14 5		
En verder			
Studenten zijn 'ons goud'	1 38		
Oproep tot inventarisatie	3 32		
Bewegen als middel	5 40		
Expertisecentrum Leren van docenten	6 31		
KVLO vaak informatiebron	7 33		
Leden geven KVLO een 7,6!	9 45		

	Nummer pagina		Nummer pagina
basisscholen; Wintervergadering; Registratie leraren LO; Verkiezing van de 'Sportiefste basisschool van Nederland'; Anton Huiskes overleden; Rein Bloemfonds; Voetbal-blessures op kunstgras versus natuurgas; Korte hiel rent beter; Criteria Zilveren KVLO-Speld; Afdeling rechtspositie Topsport en onderwijs; Handreiking actieve leefstijl SLO; Alle leerlingen actief: NISB; Nieuwe CAO-VO definitief; Intensief bewegen heeft positief effect op schoolprestaties; Nationale sportweek: doe ook mee als docent LO; Een multifocale kijk op sport en bewegen	1 46	scholen; Tienpuntenplan gemeenteraadsverkiezingen; Education at a glance 2009; Werken in het onderwijs; Geluidsnormen	13 47
Ongelukken in gymlessen: Veiligheidsmanager VO; Voorlichting KVLO; Kijk en beleef '50 jaar studio sport in beeld'; Hoge gemiddelde leeftijd docenten; NKS	2 54	Kaderbijeenkomst; Nieuwe koers passend onderwijs; Jaarplan 2010 inspectie van het Onderwijs; Hoger normbedrag combinatiefunctie; Motie Zijlstra; Bureausluiting	14 4
Boymansprijzen 2009; Onderwijshuisvesting; Lid overleden Voorjaarsvergadering; PR-filmpje KVLO; Jan Janssens lector sportbusiness HVA; Allochtone kinderen minder zwemvaardig; Intensief balsporten en sterke botten; Subsidie kadercursus omgaan met agressie	3 46	Leuk	1 10
Inspectie en onbevoegd lesgeven in onderbouw VO; Hbo-Sport werkt; Meer eisen aan hbo-student en een uitdager opleiding; Werkveldconferentie 'Leraren en bekwaamheidseisen: de praktijk in de school!'; Reserves PO gegroeid; Contributie	4 46	Lichamelijke oefening op Nova Zembla in 1596 Pelote	14 42
Catamaran; Sportiefste basisschool 2009-2010; Nationale Sportweek; Subsidieregeling huisvesting brede school; Oscar Erken Sportzaal; Ergerlijke regels; Sporten, eetlust en afvallen; Wout Wanrooy overleden	5 46	Mery Graal	1 41
Bewegingsonderwijs moet terug in het mbo; De staat van het onderwijs; Bijscholingsbeurs leraren; Derde landelijke voetbal dag voor speciaal onderwijs; Instemming leden NOC*NSF met het Olympisch Plan 2028; KVLO voorjaarsvergadering Euroborg; Erelid Herman Rotting	6 46	Goede voornemens	2 51
Mbo en bewegen; Meer en beter bewegingsonderwijs; Funderend en middelbaar beroepsonderwijs; Hapstaptest PO; Intermediairs jeugdsportfonds; Mission Olympic; Rooster van aftreden hoofdbestuur; Personeelsmutaties bureau KVLO; Belangrijke kaderdata; Bereikbaarheid bureau	7 46	Katholiek gymmen	3 44
Invoering passend onderwijs niet in 2011; Verlenging CAO BVE 2009; Vakbondscontributie verrekenen met het brutoloon; Bevoegdheid leergang bewegingsonderwijs SO; Onbevoegd lesgeven VO; Brede steun Olympisch plan 2028; Schoolgerichte sportverenigingen; Joan Janssens nieuwe dean Instituut Sportstudies; Vierde Gordijn Lezing; Onderwijsinvesteringen overheid dalen in 2007	8 47	Survival of the Fit-test	4 44
Ouders over kwaliteit gymlessen PO; Studentenoordeel hbo-sportopleidingen; Vakkennis stroomt weg uit middelbaar onderwijs; Actieve kinderen slapen sneller en langer; Terugkerende enkelverstuikingen te reduceren	9 54	Klimaatcrisis	5 44
Kerndoelen speciaal onderwijs; Passend onderwijs; Cursus: 'Van start met BSM'; Beweegteams in het basis-onderwijs; Leidraad sport en bewegen op school; BTW-vrijstelling bij detachering; Automatische incasso; Vakbondscontributie verrekenen met het brutoloon	10 46	Gym?	6 44
Mbo en vitaal burgerschap; Onderwijsondersteuners op niveau 1 en 2; Project Vmbo in beweging; Gastlessen en sponsoring in het VO; Richard Krajicek Foundation award 2009; Ivo Opstelten; Data Schoolsport activiteiten 2010 Wintervergadering; EUPEA; Certificering sportactieve	11 47	Grote getallen	7 44
	12 54	Sportdagblik	8 41
		Warm weer	9 52
		Vakantie	10 44
		Ab-rocket	11 45
		Innovate or Die	12 52
		Zwaartekracht	13 45
		De AOW	14 44
		Sinterklaas	
		Onderwijskundige zaken	
		Over inrichting, omvang en kwaliteit van het bewegings-onderwijs	5 12
		Veiliger bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs	6 32
		Vrijstelling of ontheffing?	7 35
		Praktijk	
		VO: Freerunning in het bewegingsonderwijs	1 18
		BO/VO: Streetsurfing op het waveboard	1 22
		VO: Creavisionair coachen en bewegen (2)	1 25
		VO: Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (3)	1 28
		VO: Materiaalgebruik bij floorball	1 31
		PO/VO: Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (4)	2 22
		VO: Hockey in het bewegingsonderwijs (1)	2 27
		PO: Survival in het basisonderwijs (1)	2 30
		PO: Bunkertrefbal	2 34
		VO: Hockey in het bewegingsonderwijs (2)	3 20
		PO: Survival in het basisonderwijs (2)	3 24
		VO: Een sportdag voor de brugklassen	3 28
		VO: Volleybal: het samenspelen opzetten (1)	4 20
		VO: Talent-uur... niet alleen voor talenten!	4 24
		PO: Moss-ball	4 27
		VO: Een badmintontoernooi	4 28
		VO: Schermen op school (1)	5 18
		PO: Sportkennismakingslessen Frisbeesport	5 22
		VO: Volleybal: het samenspelen opzetten (2)	5 26
		VO: Handbal (1)	5 29

	Numer pagina		Numer pagina
VO: Een les oosterse martiale bewegingskunst	6 20	Schoolsport	
VO: Volleybal: het samenspelen opzetten (3)	6 24	KVLO Schoolsport wint UEFA Award	2 43
VO: Schermen op school (2)	6 26	KVLO voetbaldag ZMLK	6 42
VO: Handbal (2)	6 28	Juryrapport verkiezing 'Sportiefste basisschool van Nederland'	7 36
VO: 'Droomprogramma' tweedefase	7 18	KVLO NGF Golfwedstrijd voor GVB-houder en niet	
VO: Schermen op school (3)	7 22	GVB-houders; KVLO Schoolsporttoernooien 2009-2010	9 51
VO: Handbal (3)	7 24	Hoe sportactief is uw school?	12 40
VO: Softbal, keuzes en kansen! (1)	7 28	Toernooien en andere activiteiten	12 42
		'De Sportiefste VO-school van Nederland'	13 12
VO: Op zoek naar de X-factor bij motorische vaardigheden	8 20	Certificering sportactieve scholen	14 42
VO: Handbal (4)	8 24		
VO: Softbal, keuzes en kansen (2)	8 28	Studentennummer	
		Topic: Na de ALO en dan?	
VO: Softbal, sla je slag!	9 24	Redactioneel / <i>Hans Dijkhoff</i>	2
BO: Als een rots! of water?	9 28	KVLO: voor kwaliteit in bewegen, elke dag /	
SO: Ontwikkelingsgroepen met autismespectrumstoornis	9 30	<i>Gert van Driel</i>	3
PO: Draggers van kwaliteit	9 32	Na de ALO ook nog een master / <i>Niels Reijgersberg,</i>	
		<i>Justus Beth en Ester Wisse</i>	4
VO: Body Ball: het spel dat blijft p(l)akken	10 20	Doorstuderen en werken	7
VO: Laat ze lopen.. maar wel met een plan	10 23	Leren, een leven lang / <i>Alien Zonnenberg en Miriam</i>	
VO: Goals for Girls	10 28	<i>Appelman</i>	8
		Interview met afstudeerders	9
PO: Tennisfrendz? Dubbelspel Elthing/Haarhuis en Calo	11 20	Huisvesting en Arbo / <i>Len van Rijn</i>	10
VO: Laat ze maar lopen.. maar wel met een hart	11 24	Werken als vakleerkracht bewegingsonderwijs na de	
VO: Fitness in de gymzaal (1)	11 28	pabo / <i>Judith Koopman</i>	11
		Interview met afstudeerders	12
VO: Laat ze maar lopen... maar wel met een ziel	12 22	Leven en werken met straatkinderen in Brazilië /	
VO: Slaan als een ontmoeting (1)	12 26	<i>Onno Raadsen</i>	13
VO: Fitness in de gymzaal (2)	12 30	Een sectie in beweging! / <i>Hans Reijnierse</i>	14
VO: Rots en Water, praktijk (1)	12 33	Dexelse Dagen / <i>Paul Stroomer</i>	16
		De KVLO jouw vakorganisatie!	17
PO/VO: Slaan als een ontmoeting (2)	13 16	Freerunning in het bewegingsonderwijs /	
VO: Rots en Water, praktijk (2)	13 18	<i>Maarten Vijfhuize</i>	18
VO: Capoeira	13 21	Bunkertrefbal / <i>Ralph Fredriksz</i>	22
VO: Fitness in de gymzaal (3)	13 24	Afdeling individuele rechtspositie / <i>mr. H. Koelewijn en</i>	
PO: De Polderhof: een sportactieve school	13 27	<i>mr. S. Roelofsen</i>	24
VO: Basislessen 2009 (1)	13 30	Interview met afstudeerders	25
		De afsluiting van drie jaar onderwijs: de demo	26
PO: Basislessen 2009 (2)	14 20	Interview met tweedejaars studenten	28
VO: Rots en Water, praktijk (3)	14 24	KVLOnline komt naar je toe / <i>Hjalmar Zoetewei</i>	29
VO: IRun2BFit	14 26	Stage-ervaring in het buitenland / <i>Nina Gruijters en</i>	
VO: Een maatschappelijke stage BSM in Gambia!	14 28	<i>Linda Koot</i>	30
		Bureau VAS / <i>Jilles Veenstra</i>	32
Scholing		Interview met tweedejaars studenten	33
Scholing	1 44	Curaçao! / <i>Kim van den Dungen en Sanne Keurentjes</i>	34
Scholing	2 52	Aan de slag met je ALO-getuigschrift; Solliciteren naar	
Scholing	3 45	een baan / <i>Hilde Bax</i>	36
Scholing	4 45	Adressen vervangingsbank	37
Scholing	5 45	Afgestudeerd, een baan in het onderwijs en register-	
Scholing	6 45	docent worden / <i>Hilde Bax</i>	38
Scholing	7 45	Beroepscompetentieprofiel; Beroepscode leraren LO;	
Scholing	8 44	ALO-studenten en arbeidsmarkt; Hbo-sport werkt!;	
Scholing	9 53	Combinatiefunctie onderwijs en sport;	
Scholing	10 45	Beweegwijzer <i>Lichamelijke Opvoeding</i> ; Landelijke	
Scholing	11 46	studiedagen	39
Scholing	12 53		
Scholing	13 46	Ter discussie	
Scholing	14 45	Na 150 jaar: nieuwe wegen in de <i>lichamelijke opvoeding</i>	12 44

	Numer pagina	Numer pagina
Topics		
Straatcultuur	1	
Sociaal-emotioneel leren via LO	2	
Sportdagen	3	
Toekomst LO	4	
MBO	5	
Waarden in bewegen en sport	6	
Leerplanprogrammering	7	
Motorisch leren	8	
Passend speciaal onderwijs	9	
Vmbo in vele facetten	10	
Samenwerking school en sport	11	
Huisvesting	12	
Basisonderwijs	13	
Topics 2010	13	39
Maatschappelijke stage	14	
Van het Hoofdbestuur		
Contributieregeling	1	40
Notulen Wintervergadering d.d. 13 december 2008	2	38
De KVLO in 2008	5	34
Notulen Voorjaarsvergadering d.d. 15 mei 2009	9	40
Voorlichting, advisering en scholing		
Het Actieplan LeerKracht: werk in uitvoering (1)	1	43
Het Actieplan LeerKracht: werk in uitvoering (2)	2	48
Wat is er nieuw aan de CAO-VO 2008-2010?	3	43
Actieplan leerkracht (3)	5	33
Over de CAO-PO compensatieverlof en de functiemis	8	42
Webredactie		
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	2	51
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	3	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	4	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	5	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	6	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	7	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	8	41
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	9	52
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	10	44
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	11	45
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	12	52
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	13	45
(KV)LO nieuwsberichten; KVLO kalender	14	44